Anul VI. Nr. 7—10 | 12 pagini 200 Lei | Timişoara 1 Apr.—15 Mai 1945.

VREREA

Apare la 1 şi 15 a fiecărei luni.

Director:
ION STOIA-UDREA

Direcţia: Timişoara III. Str. Doja 12
Redacţia: I., Str. Telbisz 2.
Administraţia: I., Str. Lonovici 2.

TELEFOANE:
Direcţia: 45—25 Redacţia şi Tipografia 50—03

Abonamente: 2000 Lei anual. Pentru întreprinderi 10000 Lei

Retorică şi entusiasm

de SILVIO GUARNIERI

Ani şi ani de zile scriitorii, mai cu seamă în Franţa şi în Italia, au fost învinuiţi de intelectualism, de ariditate, incapabili de orice abandonare, mărginiţi la seci şi scurte compoziţii, lipsite de avânt, veghiate neîntrerupt de o îndârjită autocritică. Nu lipsea literaturei europene numai romanul vast, poemul şi orice epopee, ci chiar şi lirica pasionată şi mai ales, tocmai tonul de patimă în compoziţiile care se socoteau epice. Ori se căuta în retorică, ori se refugia în sentimentalism. Publicul mijlociu european în perioada dintre cele două războaie mondiale, s'a nutrit cu o literatură ce consimţea la cele mai înguste şi meschine virtuţi proprii, ce recurgea la efectele de cea mai uşoară impresionare. Adevărată, cea mai bună literatură europeană a rămas departe de popularitate. Şi publicul, acela pe care suntem obişnuiţi să-l considerăm drept cel mai bun, lua faţă de scriitori o atitudine de neîncredere, aproape de dispreţ; simţindu-i îndepărtaţi îi respingea încă mai mult ca uşuratici şi incapabili. Era în apele acestei literaturi definiţia de „decadenţi".

Ani şi ani de zile, de trei generaţii de scriitori, am fost arizi, ne-am supus fără întrerupere unei cercetări, unei căutări care nu-şi îngăduia equivocuri ori decandenţe. Am persecutat orice motiv şi orice imagine, pentru a le aţâţa împotrivă opusul, pentru a le surprinde lipsurile şi simţeam abundenţa şi fericirea ca pe un păcat prea uşor. Ne scârbisem de retorica, şi retorica era continuul pericol, continua îmbiere, aproape impunere. Regimurile dictatoriale, în Italia, în Germania, culegeau învinuirile publicului, pretindeau măreţia constructivă, violenţa pătimaşe şi optimistă, ne cereau un act de încredere în viaţă şi în oameni, un entuziasm pe care noi nu-l aveam şi nu-l puteam exprima. Simţiam repulsie pentru societatea noastră şi obiceiurile ei nărăvaşe, nu simţeam în acestea nicio forţă, nici măcar o răutăcioasă violenţa; şi regimurile acelea, care simulau revoluţia, le cunoşteam ca acoperire şi mască a celui mai meschin şi ordinar reacţionarism. Chiar clasa aceea pseudo-intelectuală burgheză care iubea romanele de cea mai languroasă şi sentimentală înduioşare, de nostalgie şi renunţare, acum într'o necesară evoluţie, în voinţa de-a ne desarma, pretindea dela noi acel curaj şi acea voinţă de luptă pentru un ideal care ne făcea să ne chinuim lăuntric, să suferim. Dar domesticiţi după scopurile ei, plecaţi celei mai ieftine propagande, abătuţi spre idealuri deacum apuse ori spre false idealuri; a noastră trebuia să devină o literatură sărbătorească şi comemorativă. Violenţa şi seducţia ne îmbiau la retorică.

Câte un scriitor a acceptat invitaţia; şi deveni mediocru, forţat şi nefericit. Nu se trădează uşor propria fire. Şi fură chiar aceste trădări fallite care ne întăriseră mai mult în poziţia noastră. Ne închiseseră în noi şi mai desgustaţi şi scârbiţi chiar şi la orice afecţiune posibilă, la orice înduioşare. Desigur suferearn. Desigur această imposibilitate de-a adera la orice manifestaţie a timpului nostru şi a societăţii noastre ne împingea până la îndoială asupra valorii oricărui gest, oricărui sentiment omenesc. Dar simţeam că aveam un patrimoniu de apărat, o demnitate de păstrat neatinsă. Dacă noi nu ne-am fi putut salva, alţii după noi ar fi venit să culeagă această moştenire şi să scoată din ea un nou avânt. Am ştiut aştepta.

Dar acum, aceleaşi ambianţe, aceeaşi clasă, aproape aceleaşi persoane care ne dojeneau pentru ariditate şi răceală, le găsim ostile, imediat gata să ne acuze de retorică, de uşoare părăsiri, şi au un surâs de scepticism, şi ascund dedesubt dispreţul altor vremi. Da, e adevărat noi ne-am schimbat: alt ton are proza noastră, versurile noastre: acea de plinătate, de sentiment reţinut, acea violenţă, — care mai înainte ne scormonea lăuntric şi ne chinuia, şi se închidea în sine într'o mereu amară, imposibilă căutare de seninătate, şi-a găsit drumul. Acum cunoaştem entuziasmul. Acum ştim că nu suntem singuri, acum simţim o fierbere în popor, o patimă, o voinţă, care erau cuprinse în el, poate câteodată inconştiente în furie şi frământări de neputinţă. Revolta împotriva trecutului şi certitudinea viitorului se amestecă şi corespund revoltei şi certitudinei noastre. În zadar ne urmăresc încă surâsuri de compătimire, în zadar culegem ici şi colo definiţia de „amăgiţi", de „idealişti". Duşmanul pe care l-am specificat se arată acum mai puţin periculos, mai meschin. Numai avem nevoie de acest public, de această ambianţă şi această societate pe care le lăsăm părăsite în plânsete şi compătimire ori răutăcios închise în aşteptarea unei alte violenţe, răsbunarea, mai rea din cauza neputinţei sale. Noi ne creem acum publicul nostru, noul public, societatea noastră nouă, şi ştim însfârşit că ariditatea, autocritică nu erau lipsă ori îngustime, ci trebuinţa unei lungi pregătiri, fugă de orice refugiu uşor, de orice retorică, pentru a nu trăda entuziasmul adevărat, de pasiunea, pe care le căutam şi le aşteptam.

O ştiu, e uşor scepticismul; e uşor să arăţi cu degetul, morţii şi distrugerile, pierderile actuale şi înspăimântătoarele ruine, sbaterile disperate al unei lumi care nu vrea să moară şi strădaniile desluşite ale aceleia ce se naşte. O ştiu, calea va fi aspră şi multe desamăgiri ne vor lovi; dar acum ne dăm seama pentru ce trăim, pentruce suntem scriitori, şi nu numai cu convingerea de-a ne adresa posterităţii, ori de-a cultiva un ideal de intimă, ascunsă demnitate.

Entuziasmul nostru e susţinut acum de o convingere ce corespunde filosofiei noastre, cuprinde şi susţine orice principiu al nostru, şi în voia lui ne lăsăm. După douăzeci de ani de constrângeri şi abateri şi noi ne simţim însetaţi de afecţiuni, de pasiuni, de lacrimi şi de urlete. Şi noi auzim vorbele noastre toate, de care duşmanii noştri, criticii noştri, falliţii noştri corupători abuzau. Mai mult chiar, numai pe ale noastre le auzim. Ne gândim la morţii pentru libertate, la cei care încă luptă, la cei care au aşteptat acest moment timp de decenii de temniţă ori de exil, şi simţim, prin ei, cum firea omenească îşi recâştigă valoarea, ştergându-se slăbiciunile şi orbirile. Linia civilizaţiei şi-a menţinut continuitatea printre suferinţe şi moarte. Şi noi ne întoarcem la nevinovăţia şi forţa primelor sentimente. Putem însfârşit să reluăm locul nostru în poporul nostru. Sarcina noastră nu va fi uşoară: rând pe rând va trebui să îmbolnăvim şi să susţinem, să înfrânăm şi să zorim. Să strângem sentimentele cele mai profunde, motivele care abia se arată inconştiente şi totuşi de nebiruit. Dar, de pe-acum simţim că aceasta nu va fi atât o operă de căutare exterioară cât de aprofundare intimă, prin solidaritatea care ne leagă de oamenii noi, de noua societate, bogaţi în aceeaşi experienţă, în aceleaşi pasiuni, în acelaş ideal. N'am pierdut obiectul autocriticei, mereu ne va susţine grija de-a evita falsele entuziasme, a fugi de ipocrizii, a cumpăni adevăratele mişcări şi ţintele decisive. Nu e o cale uşoare, nu e a sarcină facilă; şi responsabilitatea grea e mai apăsătoare asupra noastră decât asupra altora. Poate nu ne va fi îngăduită încă bucuria, poate vom mai trebui să înfrângem crize omeneşti de descurajare, dar deacum o credinţă hotărâtă ne sprijineşte şi din ce în ce

(Continuare la pagina 5.)

Vechii maeştri bănăţeni

I. Zaicu — Portret de fată

REFORMA AGRARĂ

de MIHAIL BORZA

Cauzele actualei reforme agrare, trebuiesc căutate în situaţia economică şi socială a ţărănimii româneşti. Dacă după 25 de ani dela reformele agricole postbelice din România, s'a pus problema unei noi reforme agrare, aceasta se datoreşte numai faptului că reforma agrară din 1921—22, n'a schimbat radical relaţiile agrare din România. Structura agricolă creată după reformă, a menţinut ţărănimea noastră într'o situaţie similară celei din 'nainte, ori tocmai această structură agrară a determinat noua reformă. Majoritatea latifundiilor şi marilor proprietăţi, era lucrată în dijmă, cu inventarul ţăranului dijmaş şi cu cunoştinţele şi metodele lui proprii, unde sub biciul vătafului, ţăranul practica tot o cultură în mic, cu mijloacele proprii. Prin reforma din 1921, s'a creiat proprietatea parcelară minusculă unde ţăranul dacă nu mai era mânat cu biciul, era forţat de lipsuri, a păstra aceleaşi relaţii cu marea proprietate. Ori tocmai existenţa proprietăţii parcelare minuscule, este cauza fundamentală a stări înapoiate a ţărănimii noastre, din punct de vedere economic şi social, mai ales că ea reprezintă un procent destul de ridicat.

După statisticiie din 1930, proprietăţile parcelare de 1—3 ha, reprezentau procentul de 33,5%, adică ⅓ din ţărănimea românească. Dacă socotim ca proprietăţi parcelare şi proprietăţile între 3—5 ha, care reprezintă în 1930 procentul de 22,8 şi împreună cu muncitorii agricoli salariaţi, reprezintă un procent de 74,9%, deci ⅔ din ţărănime.

Ori venitul scos de o familie de ţărani dintr'o proprietate între 1—3 ha- nu poate acoperi nici cheltuelile de alimentaţie, în timp ce veniturile date de o proprietate între 3—5 ha, dacă acoperă cheltuelile de alimentaţie, nu acoperă pe, acele de de îmbrăcăminte. Pentru acoperirea cheltuelilor necesare întreţinerii familiei, întreagă această ţărănime este obligată a căuta venituri laterale. Acei cari nu luau drumul oraşului pentru a îngroşa masa muncitorilor din fabrici, erau obligaţi a-şi oferi munca lor marei proprietăţi, de peste 50 ha, care în 1930 reprezentanta procentul dee 32,2%, ori dacă nu ajungeau pe mâna cămătarilor, erau forţaţi au şi înstrăina inventarul viu, astfel că mijloacele lor de producţie erau în conţinuu regres. Găsim astfele alături de muncitorii agricoli salariaţi, situaţia de semi iobăgie a ţărănimii româneşti, sub forma de dijmaşi, cari de fapt întrecea numărul muncitorilor agricoli propriu zişi.

Marea proprietate care de fapt avea şi conducerea politică în stat, exploatează aceste neajunsuri şi în multe părţi ale ţării, învoielile agricole survenite între proprietari şi dijmaşi, prin condiţiunile grele creiate pentru dijmaşi, îi leagă de pământ, menţinându-i în stare de incultură şi mizerie, munca lor nefiind suficientă pentru acoperirea minimilor necesităţi. Deaici standardul de viaţă atât dee scăzut al ţărănimei româneşti, subalimentaţia, mortalitatea infantilă, şi bolile sociale care-o macină zi de zi.

Pe lângă mijloacele de producţie reduse ale ţăranului român, survine şi nepriceperea lui, aşa că în sistemul de cultură extensiv, cerealist, unde majoritatea suprafeţelor marei proprietăţi, este lucrată de dijmaşi, cu posibilităţile lui reduse, imprimă caracterul de primitivitate a agriculturii româneşti.

Reforma agrară din 1921—22, deşi impusă de frământările maselor ţărăneşti nu a fost făcută pe cale revoluţionară, n'a schimbat caracterul de iobăgie şi semiiobăgie, cum nici n'a satisfăcut nevoia de pământ a ţărănimii. Ea a fost făcută tocmai de duşmanii ţărănimei, aşa că exproprierea şi împroprietărirea nu s'a făcut sub controlul ei şi supravegherea ei. Ba mai mult, în anul 1940 reforma agrară nici nu era terminată,căci pe multe moşii defalcarea nu era făcută, pe altele nici măcar calculele şi proiectele de parcelare.

Astfel după reforma agrară, nu s'a ajuns să se creieze o proprietate ţărănească, economiceşte şi desinestătătoare, care să fie opusă marei proprietăţi şi deaceea rezistenţa ţărănimii a fost din ce în ce mai mică, pe când puterea marei proprietăţi în continuă creştere.

Marea proprietate, în duplicitate cu marea burghezie, deşi exproprierea era inevitabilă, a încercat să-şi salveze ce mai putea din proprietăţi. Cum la expropriere era interesată şi marea burghezie, întinderea pieţii interne, ţărănimea a fost împroprietărită cu o suprafaţă de pământ insuficientă pentru a-şi hrăni familia, ţinându-i totuşi legaţi de sat, formând o masă uşoară de exploatat.

Pe lângă faptul că numai o parte mică din ţărănime a fost împroprietărită, creiind astfel un număr de salariaţi agricoli şi cei împroprietăriţi au primit loturile nude, fără inventar şi de cele mai multe ori din suprafeţele neproductive, de cari se putea lipsi mai uşor marele proprietar.

In timpul acesta însă se întăreşte chiaburimea, elementul capitalist al satului, care-şi trage venituri însemnate din munca învoită, din camătă, negoţ, etc. Ea s'a întărit prin specularea sărăcimii satelor, exploatându-i nevoile şi lipsurile şi prin cumpărarea cu aceste venituri, de pământ dela marii proprietari.

Actuala reformă agrară vine să rezolve tocmai aceste lipsuri şi neajunsuri creiate de reforma anterioară. Proprietatea individuală ţărănească este întărită. Am văzut mai sus că proprietatea sub 5 ha, nu poate satisface cerinţele minimale de existenţă a unei familii care munceşte, deeceea legea vine să complecteze minusculile proprietăţi de 1—3 ha, dând astfel posobilitatea ţăranului, de a fi pro-

(Continuare la pagina 5.)

Poezia bănățană de astăzi

Manifest pentru o nouă „Viața la țară"

de Petru Vintilă

Poeți,
încercați odată să descifrați
caligrafia plugului cu 12 brazde...
veți găsi lumini noui, în glutenul crud!...
acolo lângă cernoziom se plămădește neștiut,
fără darabane, fără speculații savante
pâinea muncitorului,
pentru care se roagă,
pentru care asudă,
pentru care-și rupe și sufletul fășii,
ca pe o cămașă.

Poeți,
opriți-vă ceasul de buzunar la orele 12!
Plugarul mănâncă la ora asta
lângă plugul care-i gata să taie ca o foarfecă
toate cerurile streine și înalte.
Pânea asta-i a lui...
Bucuria lui nu se măsoară cu hectarul.
Asta o făceau moșierii, cari aveau de-opotrivă
vite de muncă și oameni.
Bucuria lui e mai mare decât curcubeul
care adună, cu amândouă mâinile, zările.
Bucuria lui e dincolo de omenesc,
dincolo de sat,
dincolo de paragrafele reci;

Poeți,
înoptați odată lângă somnul
trudit și cuminte al plugarului
bătătorit de grijuri și bronzat.
Uitați ilustrata îngălbenită
rămasă dela Vlahuță și dela Alexandri...
Cerul n'a fost niciodată atât de albastru,
bucuriile n'au fost niciodată atât de mari
și tristețile atât de mici
ca în versurile seninilor semănătoriști!
La țară e o altă lume dincolo de cotidian,
dincolo de cearta pentru un slog de pământ,
de cuțitul înfipt în piept, ca într'o pâine,
pentru o femeie...
Astea, poeți, să le vedeți,
culorile cenușii, culorile aspre,
cuvintele încă netraduse, din sudoarea acră,
luminile stânse din ochii plânși,
plămânii mamei cu șapte copii, plămânii arși,
dorurile neîmplinite ale țâncilor visători și pelagroși...
Apa isvorului rustic nu-i șampanie,
mămăliga nu-i aur,
aerul nu are tot ozonul cântat de poeți,
totuși găsiți strofe albe, strofe tari, strofe de beton,
lângă răsufletul țăranului care aduce în plămâni
ca pe un șirag de mărgele, boschetele de salcâm
și lângă sudoarea fierbinte ca un samovar
poezia va fi alta, strofele se vor lipi de inimă ca niște alge.
Versurile vor fi chei pentru deschis toate lăcatele, toate ușile
fiecare apus va așterne cu iarbă de mare
așternutul larg, așternutul cald
pentru oasele sdrobite, pe cari le vom săruta îngenunchiați
ca pe niște moaște.

Poeți,
dincolo de barierele orașului,
e o lume care nu știe înflori vorbele.
Mergeți acolo,
aveți ochii pregrătiți pentru toate minunile,
nicicând descoperirile mari nu vor fi prea târzii.

Versuri

de T. Nicolaie

Ce-ați știut de mine
n'a fost decât tencuiala,
rasa care îmbracă
destinul nostru omenesc.
Și poate azurul liniștit
era dincolo de pânză;
numai o pecete
oprea cerul limpede.
Sau în nestatornicia
vieții mele,
era sfărâmarea bulgărului aprins
pe care nu-l voiu vedea niciodată.
Această scoarță a rămas
adevărata mea substanță;
ignoranța a fost pentru mine
focul care nu se potolește.
De zăriți o umbră, nu-i
umbră, — sunt eu, —
De-aș putea să v'o ofer în dar
desprinzând-o de mine!

Moartea fratelui meu

de Pavel P. Bellu

Frate, în fața ta cuvintele mele stau mute;
ca lumânărilor, pleoapa lor se închide rar;
bozii, pelin și cucute
și-au înfipt rădăcina 'n tâmpla ta de var.

Mâna care a purtat spadă de foc, e lut moale,
fruntea ciobită, — un hârb;
peste sângele tău au trecut care cu oale
și vitele țăranilor mânate spre târg.

Uite, iar a'nceput toamna pe șes!
schiaună vântul în ierburi și plânge;
alicele ploii cad des,
ca plumbii dușmanului — lașul! — în sânge.

Mă spăl pe ochi cu lutul mormântului tău...
curios! parcă se face în jur o nouă lumină;
cineva mi-a pus în palmă paloșul greu
și cască de aur pe fruntea virgină.

Hi, murg de flăcări pe drumuri de pară!
râsul tău sună de-acuma'n pământ, —
l-aud când florile-l cară'n afară,
și-l tremură, sclipet, în vânt...

Versuri albe

de Petru Stefca

Tu ești a mea
și totuși
așa de departate sunt aceste linii care desvăluie
comoara obrazului tău alb
că oricât îmi întind mâinile
nici un simț nu e în stare să înmoaie
gerul inimei care
dincolo de carne și de sânge
ascunde lumina bizară.

Tu ești a mea
din creștetul acestui trup care freamătă
ca adevărate grădini de plăceri
în miezul unei primăveri păgâne —
și totuși din înaltul ochilor albaștri
arunci spre mine numai o trenă de iluzii.

Căci aidoma acelor lumini care se aprind și se șterg
tu ești poatee numai a spațiului
în care liniile și culorile prind
frumusețe jucăușă de nălucă.

Ada-Kaleh

de Aurel Stănescu

In asfințirea calmă a soarelui de toamnă
Ostrovul își destramă silueta 'n flacări:
rugina plopilor pe lunca de văpăi în zări
treptat se stinge'n noaptea ce se 'ntoarnă.

Bizară cetate de ziduri însângerate!
Roasă de vânturi, apăsată de somnul cel greu,
de unda bătrânului fluviu izbită mereu
neeclintită de veacuri, stă'n eterninate.

Intrupată fantastic din ruinele sale,
doar cornul lunei noaptea e uneori de straje,
înfășurată 'n giulgiul luminei sepulcrale.

In fâlfâiri se roagă spre spații siderale
din cimitir chiparoși — făcliile de vraje:
„Allah să cruțe-ostrovul visărilor spectrale".

Făt Frumos

de Alexandru Jebeleanu

Născut din lacrimi triste, împărătești,
Cu ochii — nopți brăzdate de visări,
A desvelit pământuri noui și mări,
Să împlinească falnice povești.

Iar inima-i mușcase fructul pur,
Al dragostei, cu sâmbure de chin,
Când a pășit pe iarba de senin
A plaiurilor vaste de azur.

Unde, subt arcuri largi de curcubee,
In pajiștea unui luceafăr blând,
Găsi Domnița căilor lactee,
Cu lanurile sferelor, cântând.

Bătrânii crai arzând de bucurie,
Când le-a adus-o tristă, într'o seară,
Inchipuiră nuntă — pe vecie,
Să joace și să bea întreaga țară.

Dar zâna cu iluzii sfâșiate,
Cu lungi zăvoare'n cameră s'a închis,
Și'n mijlocul oglinzilor mirate,
C'o spadă de argint s'a sinucis.

Indemn

de Florian Potra

O tinere,
ți-ai aplecat fruntea
și spinarea;
și-avânturile ce se'ndreptau
înspre azur
le morfolești
în murdăria drumului...
ce te apasă,
ce grele fapte
nu-ți priesc?
de când a ta vârstă
cunoaște moleșeala?
Eu te știam altminteri...
In aprinsele-mi
vedenii
te văd, tinerețe,
ca
trăsnetul
cum tulburi
apele
stătute,
cum
răscolești curenții
și universul
îl
răstorni!...
Ei tinere, sus zâmbetul!
și... fă ceva
muncește, aleargă
îmbrățișează fete,
ori mută poșta'n locul
primăriei...
ci, fă ceva!
nu sta așa, plecat...

Brazde noi

de Ion Bănuță

Trăit-am
sute, mii
ani de sclăvie.
Cu jar în inimi,
cu pumnii strânși,
am despicat
drumul spinos.
Pământul blestemat
l-am inundat
cu mări de lacrimi,
cu sângele nostru cald.
Câțiva
ne-au pus în jug.
Am tras,
ne-am răsculat,
și iarăși ne-au îngenunchiat.
Dar o clipă,
am scuturat jugul,
am sorbit cu sete
libertatea.
De atunici,
în nopți cu furtună,
în zile frământate,
crescut-au uriaș,
val de ură,
val de foc,
în noi.
Intr'un târziu, unindu-ne,
dezlănțuit-am puteri zăgăzuite
și-am rupt scârbavnicul lanț,
colier de zale ruginite.
Din nou, puterea neagră
a lovit,
dar... frontul era tare!
Am izbutit.
Noi, flămânzii,
noi, oropsiții,
goi,
cu mâinile bătucite,
îndrăzneț crestând
pământuri însorite,
tragem brazde noi.
E bună vremea.
Căzu ciocoiul hâd.
In noua primavară,
plugurile râd.

Rătăciri

de T. Nicolaie

Ultimul îndemn îngenunchează
lângă amintirea tulpinii tale
și tristețile dau vigoare melodiilor
minunate din sângele obosit.

Gândul își rătăcește pașii
prin biblioteci, goale.
(Zidurile, cât sunt de reci!
Nimeni, nimeni nu a trăit.
în închisoarea lor
să le încălzească cu năzuinți și vise?)
Porțile amurgului stau larg deschise.

Dar înserarea lichidă nu va cobori
pe trepte înroșite de mărgean,
cât timp palmile mai păstrează
forma rotundă a umerilor tăi.

IGOR STRAVINSKY

de ZENO VANCEA

La începutul veacului nostru, muzica romantică prezintă deja numeroase semne de iremediabilă dezagregare. Cu ultimii ei mari reprezentanţi, — atât de deosebiţi unii de alţii, — Mahler, Strauss, Debussy, Scriabin, Reger şi Pfitzner, se încheie definitiv o epocă în care muzica, poate mai mult ca oricare altă artă, a cunoscut o înflorire unică. Dar după o ultimă efervescenţă, între 1880—1900, romantismul devine din ce în ce mai anemic ca fond şi problematic ca formă, până în momentul când secătuit de vlagă se stinge definitiv. Aceleaşi forţe ale spiritului, cari au creat romantismul, în veşnică transformare şi veşnică căutare de limanuri noui se concretizează acum într'o artă cu totul nouă ca mijloace de realizare, dar înrudită ca structură, cu toate epocile clasiciste cari au apărut în cursul celor 20 secole de artă muzicală europeană. Vremuri noui, o nouă atitudine a omului faţă de problemele vieţii, creiază noui norme şi noui crezuri estetice, în flagrantă opoziţie cu cele ale romantismului.

Atitudinea pleiadei de compozitori noui este deci în mod firesc o atitudine revoluţionară, de complectă răsturnare a normelor estetice valabile pentru creatorul romantic, dar complect golite de sens pentru noul tip de artist, care poate pentru moment nu ştie ce vrea, dar simte că arta romantică i-a devenit complect străină. Nu este deci o simplă reînoire de tehnică muzicală, căutare de mijloace noui pentru reînprospătarea artei europene care şi-a epuizat resursele, ci o complectă reînoire a gândirii şi simţirii muzicale însăşi.

Dar această esenţială modificare a concepţiei muzicale aduce cu sine o nouă erarhie a elementelor fundamentale ale muzicii, melodie, armonie şi ritm, — din care decurge implicit şi o nouă construcţie arhitecturală a formei, — un nou rol şi un nou sens expresiv al lor.

Prin nouile atribuţii pe care elementele fundamentale ale muzicii le primesc în noul stil, armonia, acest mijloc preferat de realizare al muzicii romantice î-şi pierde rolul ei de element privilegiat şi factor predominant.

In hipertrofica ei desvoltare, această armonie multicoloră, diferenţiată şi subtilizată, pusă în serviciul unui individualism dus la exces, a înăbuşit celelalte elemente ale muzicii: melodia şi ritmul. Dacă melodia nu mai putea fi concepută, decât în funcţie de substrucţiunea ei armonică, şi valoarea ei expresivă depindea de cele mai multe ori de secesiunea armonică de care era strâns legată, ritmul era şi mai mult subjugat de torentul armonic.

Noul stil repune în drepturile lor atât melodia cât şi ritmul, preponderenţa lor variind dela compozitor la compozitor, dela naţiune la naţiune, dela cultură la cultură. Dacă la Arnold Schönberg, primul în rândul revoluţionarilor, primează melodia ca o atavică, conştiinţă ebraică a melosului, dacă la Paul Hindemith aceeaş supremaţie melodică izvoreşte dintr'o reîntoarcere la Bach, la Respighi, Malipiero şi Casella, ea înfloreşte dintr'o seculară tradiţie italiană, în schimb la ruşi, unguri şi spanioli elementul primordial este ritmul. Organica legatură a lui Stravinsky, Bartok şi De Falla cu muzica populară a ţării lor, nu este o simplă coincidenţă. Printr'o afinitate temperamentală ei şi-au ales din muzica poporală acel element, care era mai aproape de gândirea şi simţirea lor muzicală.

Şi deşi este adevărat că într'o măsură mai mică sau mai mare, cu toţii au făcut oarecari împrumuturi din muzica poporală, aceasta este departe de ceace la noi se înţelege prin „folklorism". Căci în timp ce la noi chiar şi cei mai de seamă „compozitori" folklorişti, fac dintr'un defect o virtute, şi dându-şi seama de vigoarea incomparabil mai mare a muzicii poporale, înlocuesc integral născocirile lor melodice şi ritmice proprii, cu cele ale geniilor anonime din popor, pentru a le învesmânta cu mai puţină sau mai multă dibăcie, rămânând însă totdeauna în făgaşurile bătătorite de alţii, atât Stravinsky cât şi Bartok au extras învăţăminte cu totul inedite, au creiat forme, sonorităţi şi o technică cu totul nouă, puse în serviciul unui fond expresiv cu totul original. In lucrările perioadei sale aşa zise „naţionaliste„, în baletele „Foc de artificii", „Pasărea de foc", dar mai ales în „Petruşca" şi „Serbarea sacră a primăverii", cât şi cantata cu dans „Nunta ţărănească", toate scrise între anii 1908—1917, Stravinsky este atât de uimitor de nou, de personal, deschide perspective muzicale atât de revoluţionare, încât chiar dacă ar avea mai multe împrumuturi, de cât câte recunoaşte el singur, trebuie să admirăm genialitatea cu care a reuşit să transforme şi să amplifice elementele poporale, ajungând la concluzii cu totul deosebite faţă de antecesorii săi ruşi, cari şi ei s'au înfruptat din cand din când din câte-o melodie poporală.

Trebue să acceptăm însă fără rezervă mărturisirile sale proprii (Chroniques de ma vie) în privinţa raporturilor sale faţă de muzica poporală rusă, şi să admitem că ea a servit numai ca un model, ca un imbold şi un mijloc de emancipare de sub influenţa muzicii apusene, căreia, după părăsirea acestei orientări artistice, îi devine până la urmă totuşi tributar. Este concludent ceace scrie în privinţa rolului pe care muzica poporală l'a avut în evoluţia s'a în această perioadă naţională, referindu-se la cantata „Nunta ţărănească": „Această sonoritate, cum se poate constata (aici autorul vrea să explice motivele cari l'au determinat să conceapă în locul orhestrei o învesmântare sonoră de 4 piane şi instrumente de percussiune) a fost rezultatul unei necesităţi, care decurge direct din însăşi muzica „Nunţii", şi nu a fost sugerată nicăiri de dorinţa de a imita sonoritatea serbărilor poporale de acest gen, pe cari nici nu le-am văzut, nici nu le-am auzit vreodată. In acest spirit am compus şi muzica fără a face vreun împrumut din cântecele poporale, cu excepţia unui fragment dintr'un „cântec de uzină", pe care-l reiau de mai multe ori în ultimul tablou cu text diferit. Toate celelalte teme, motive, şi melodii sunt invenţia mea proprie."

Inclinat din fire spre o atitudine mai obiectivă mai, general omenească (mai târziu ajunge să conteste orice veleitate a muzicii de a exprima sentimente, considerând muzica ca pe o artă arhitecturală, ca pe un joc de combinaţii sonore). Stravinsky s'a simţit atras de melodiile poporale şi pentru faptul că pe lângă maximum de plasticitate şi simplicitate expresivă a lor, ele sunt cu totul lipsite de sentimentalism şi de excese individualiste, pe cari autorul rus le consideră defectele principale ale muzicii romantice.

Structura modală a cântecelor poporale ruseşti, pe care Stavinsky a acceptat-o şi pentru melodiile sale proprii, comportarea lor indiferentă faţă de o substrucţiune armonică cu precise funcţiuni tonale, au îngăduit lui Stravinsky, fără a nega însă sistemul total, să ajungă la unele combinaţii armonice cu totul noui, la suprapuneri de armonii (bi sau politonale. Caracterul disonant al acestor armonii a fost şi este (şi la noi, de exemplu) greşit intrepretat, drept un rafinat calcul de a fi cu orcee preţ original.

In realitate la Stavinsky, ca la majoritatea compozitorilor de azi, armonia nu mai este considerată ca principala purtătoare a esenţei expresive. In muzica armonică, disonanţa reprezintă elementul de tensiune iar consonanţa pe cel al destinderii. Dinamismul ei rezultă din tensiunea ce se produce printr'o succesiune de armonii, cari sunt într'un anumit raport funcţional, unele dintre acorduri având efect expansiv, iar altele efect depresiv. La majoritatea compozitorilor moderni armonia este mai mult o amplificare sonoră a melodiei, sau element coloristic, postament neutru pentru o reliefare cât mai plastică a melodiei. Ori armonia este cu atât mai detaşată de melodie cu cât relaţiunile funcţionale sunt mai şterse, ceeace

Stefan Szőnyi — Solweig

se obţine mai uşor printr'o succesiune de disonanţe, cari nu au nevoie de rezolvare (fiindcă nu urmăresc efectul psihologic produs de rezolvarea disonanţei în consonanţă).

Insăşi caracterul dansant, plasticitatea ritmică încisivă a muzicii din baletele lui Stravinsky, favorizau o asemenea detaşare a armoniei de ritm.

Mână în mână cu tratarea armoniei ca element de pură sonoritate, cu tendinţa de a intensifica la maximum forţa barbar-vitală a ritmului, merge în aceste lucrări şi intensificarea maximă a coloritului orchestral. In această privinţă paleta orchestrală a lui Stravinsky este inepuizabilă, şi autorul rus trebuie considerat ca unul dintre cei mai geniali orchestratori de până acum.

Ca o reacţiune faţă de această exuberanţă ritmică, sonoră şi coloristică a baletelor, lucrările cari urmează par a cădea în celălalt extrem. „Istoria unui soldat" o combinaţie de melo- şi mimodramă după o poveste poporală rusească (scrisă de scriitorul Ramuz), reduce orchestra la numai opt intsrumente (clarinet, fagot, piston, trombon, vioară, contrabas şi baterie), unde fiecare dintre instrumente are rol concertant, cu un caracter eminamente linear în care armonia mai mult ca în toate lucrările precedente, este un rezultat accidental al vocilor suprapuse.

L'histoire du soldat", împreună cu alte compoziţii de importanţă mai secundară, în care Stravinsky experimentează şi cu ritmuri de jazz („Ragtime" pt. 11 instrumente) şi elemente exotice („Cântecele japoneze") formează puntea de trecere la lucrările perioadei „cosmopolite" ale compozitorului rus.

Dacă până acum elementul primordial al muzicii sale, a fost ritmul, de acum înainte rolul primordial îl va deţine linia, desenul melodic.

Anumite particularităţi ale felului său de concepţie şi exprimare muzicală, obiectivism, mişcare maşinală mai mult decât dinamism emoţional, cât şi o oarecare insuficienţă de a crea un nou stil melodic personal după abandonarea elementului naţional prea limitat în posibilităţile sale, au favorizat în mare măsură cristalizarea unui stil de complectă obiectivitate polifonă.

Acest obiectivism, această suprimare aproape totală a elementului emoţional individual, nu este decât o reeditare sub formă linear-contrapunctică a aceleaşi atitudini, care în lucrările anterioare se manifesta în forma unui ritm motoric, maşinal, lipsit de emoţie individuală, dar copleşitor prin forţa extraordinară a mişcării ritmice, când uniforme şi obstinate, când capricioase şi flexibile, dar totdeauna de o vigoare covârşitoare. In noua să manieră polifonă, armonia este rezultatul pur accidental al vocilor suprapuse, dar cari totuşi nu renegă niciodată tonalitatea. Astfel Stravinsky se deosebeşte fundamental de Schönberg, pentru care tonalitatea înseamna un rezid încă al gândirii armonice, pe care o doreşte complect învinsă şi anihilată.

Prin noul său stil polifon Stravinsky ajunge în apropierea nemijlocită a stilului baroc de înaintea şi din timpul lui Bach, ale cărui forme le adoptă.

Astfel găsim la baza lucrărilor sale din această perioadă a sa, „Sonata monotematică", „Capriccio", formele „Divertismentului", a „Serenadei", etc. Până şi substanţa şi innvenţia melodică este puternic înfluenţată de melosul secolului XVIII, încât anumite părţi din unele lucrări, ca în „Sonata pentru pian" (comp. 1925), fac impresia unei copii după Bach.

Aceleaşi întorsături melodice dau un iz Bach-ian şi unor părţi din „Concertul pentru vioară", ca de exemplu începutul „Ariei„.

„Concertul pentru pian" tratează în schimb pianul, nu ca un instrument cu ample posibilităţi polifone, ci numai reliefând posibilităţile ritmice.

Acompaniamentul orchestral are şi partea sa de noutate, prin faptul că este conceput numai pentru baterie.

Inclinaţia firească a lui Stravinsky de a compune muzică pur arhitecturală, lipsită de substanţă expresivă, de fond emoţional, î-şi are corespodentul ei intelectual în convingerile sale estetice. Iată în privinţa aceasta câteva din ideile sale: (Chronique de ma vie. pag. 116 I)

„... fiindcă eu consider muzica prin esenţa ei, neputincioasă de a exprima ceva, un sentiment, o atitudine, o stare prihologică, un fenomen al naturii etc... Expresia nu a fost niciodată o proprietate imanentă a muzicii. Raţiunea ei de a fi, nu este condiţionata sub nici o formă de această expresivitate. Şi dacă, — cum este aproape întotdeauna cazul, — muzica pare a exprima ceva, această nu este decât o iluzie şi nici decum o realitate. Nu este decât un element adiţional, care printr'o convenţie tacită şi inveterată i-a fost atribuită, împrumutată, impusă, ca o etichetă, ca un protocol! Scurt, o ţinută care fie prin obicinuinţă, fie prin inconştienţă a fost confundată de noi cu esenţa ei însăşi."

Este cert că Stravinsky exagerează, cum exagerează însă şi acei, cari nu văd în muzică decât un mijloc de a comunica sentimente, fiindcă muzica devine artă tocmai prin îmbinarea armonioasă a celor două elemente fundamentale ale ei, expresie şi formă.

In orice caz Stravinsky nu este primul care emite asemenea idei şi discuţiile în jurul acestei probleme durează de aproape două mii de ani. Dela Platon până la filozofia zilelor noastre toţi filozofii şi esteţii au încercat să rezolve enigma muzicii, decretând muzica când o artă prin excelenţă expresivă, când pur arhitecturală, joc de combinaţii sonore.

Oricare ar fi adevărul, cert este că marele public în general nu se poate ridica la nivelul cerut pentru o muzică, în care elementul intelectual joacă un rol primordial, confundând muzica arhitecturală cu tehnica compozitorică, cu calculul rece, cu lipsa de inspiraţie, motiv suficient, pentru ca o muzică de o factură atât de înaltă ca a lui Stravinsky, să nu fie găsit încă rezonanţa prea amplă în rândul marelui public, (mai aleş la noi, unde în lipsă de pregătire, publicul se află încă într'o fază de romantism infantil). Ideile lui Stravinsky despre muzică, sunt împărtăşite de numeroşi alţi compozitori moderni, şi este sigur că această tendinţă formală, este una din caracteristicele artei muzicale dintre anii 1910—1930, atât de înrudită cu aceeaşi tendinţă a compozitorilor din epoca barocului, mai ales a lui Bach.

Iată în continuare ideile lui Stravinsky despre muzică, pe care nu-l citām ca o autoritate in materie de filozofie a muzicii, ci fiindcă aceste idei sunt un mijloc în plus, de a înţelege atât muzica sa proprie cât şi aceea a contimporanilor săi. „Muzica este singurul domeniu unde omul realizează prezentul. Prin imperfecţiunea naturei sale omul este subordonat derulării timpului, — în categoriile sale de trecut şi de viitor, — fără a putea face real, deci stabil acela a prezentului."

„Prin fenomenul muzical ne este îngăduit de a institui o ordine între om şi timp. Pentru a fi realizat, se cere o construcţie. Construcţia şi ordinea odată atinse, totul este deja exprimat. Ar fi zadarnic de a căuta sau de a urmări altceva. In mod precis această construcţie, această ordine realizată, este acea care produce în noi o emoţie estetică, de un caracter cu totul special, care nu are nimic de a face cu senzaţiile noastre obicinuite şi cu reacţiunile noastre cotidiene. Nu se poate preciza senzaţia produsă de muzică, decât identificând-o cu aceea pe care o provoacă în noi contemplaţia unui joc de forme arhitecturale. Goethe a înţeles bine acest lucru, când spunea că arhitectura este o muzică petrificată !"

Acest caracter pur arhitectural îl au nu numai toate lucrările instrumentale ale lui Stravinsky din această epocă, pe lângă cele menţionate mai sus ci şi „Concertino" pentru quartet de coarde (1923), baletul „Apollon

Continuare la pag. 4

Influenţe ruseşti în literatura română

de **Petru Sfetca**

Aspectul ideologic, interesele egoiste şovine, pot ridica la un moment dat ziduri grele de despărţire între popoare. Deasupra lor însă rămân legăturile literare, acele punţi de înţelegere între popoare, care le apropie în marile lor năzuinţe.

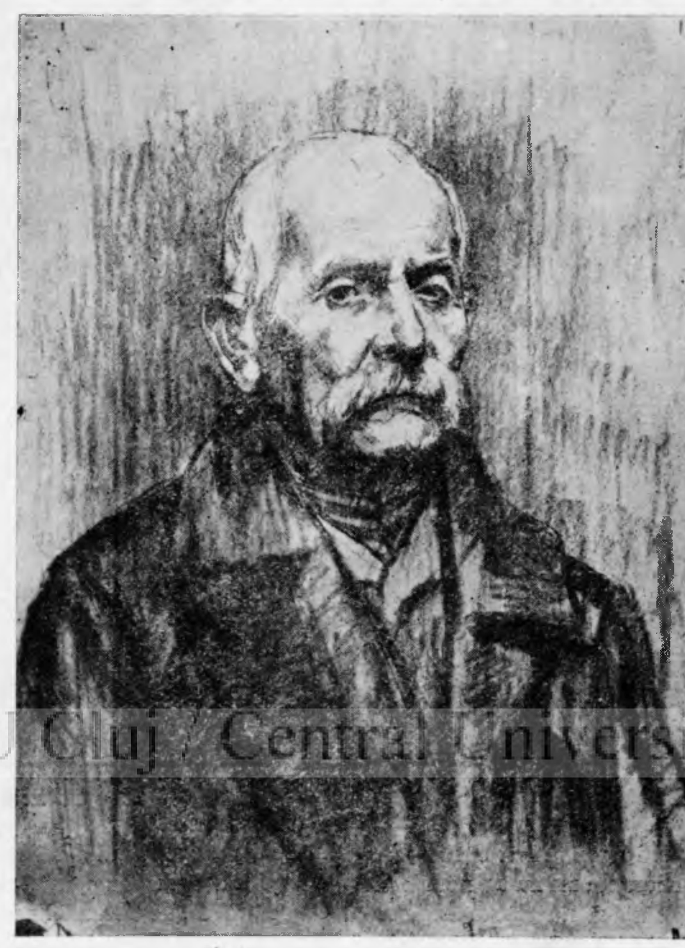
In domeniul schimbărilor şi influenţelor literare cu alte popoare vecine, România, prin situaţia ei geografică s'a aflat la răscrucea curentelor literare ce au răzbit din Orient şi Occident.

Astfel legăturile noastre cu Rusia datează sub acest raport încă din veacul al 17-lea, când potrivit cu spiritul vremii, ele erau numai religioase. Pe vremea aceea ceeace despărţea popoarele, nu era ideia naţională, ci credinţa religioasă. A fi pe atunci de aceeaşi lege, vroia să zică a avea o religie comună. Rusia ortodoxă ne trimitea prin Petre Movilă, ajuns Mitropolit al Kievului, buchiile înflorite ale scrierii chirilice şi meşteri tipografi pentru teascurile lui Vasile Lupu şi Matei Basarab, iar Academia din Kiev, întemeiată de el, atrăgea pe moldoveni la învăţătura fără plată a acestei şcoli.

In acest fel numărul Românilor ştiutori de carte rusească creşte şi simultan şi al traducerilor din ruseşte. Amintim în acest sens pe Dimitrie Eustatevici, de origină din Braşov, care îşi face studiile la Kiev şi traduce din ruseşte. Apoi Amfilohie Hotiniul, care este traducătorul din ruseşte a unei gramatice teologhiceşti şi a unei Istorii universale întitulată. „A toată lumea călători sau înştiinţare de lume ce vechi şi ce noi“. Aceste influenţe ruseşti începute sub auspiciile ortodoxismului, nu fac decât să sporească în prima jumătate a veacului al 19-lea, trecând de data aceasta de pe teren bisericesc, pe teren cultural-literar. Astfel sub teascurile tipografiei lui Gavril Banulescu dela Chişinău apare „Scurtă rusească gramatică cu tălmăcire în limba moldovenească“ care nu e streină de cea mai modernă gramatică a sec. al 19-lea a lui Lomoriosov. La 1827 la Petersburg, moldoveanul Stefan Mărgeallă tipăreşte o „Gramatică rusească şi românească“ în 2 volume cu sprijinul Ministerului Intrucţiunii. Şi Mărgeallă cunoscuse sistemul gramatical al lui Lomoriosov.

Literatura rusă modernă începe să fie cunoscută la noi deabea la începutul secolului al 19-lea. Desigur că deocamdată nu poate fi vorba decât de traduceri sau imitaţii de scriitori ruşi care dominau atmosfera literară a epocii. Printre aceştia Jukovski joacă un rol important. Opera lui pătrunde în literatura română prin scriitorul C. Stamate (1786—1869) care se simte atras printr'o vieaţă asemănătoare şi printr'o educaţie în spirit religios de natură să aprecieze poesia idealistă cu năzuinţe morale a lui Jukovski, ajunsă pe atunci la moda în societatea rusă. Scrierea cea mai bună a lui Jukovski „Harpa eoliană“ e tradusă de Stamate sub titlul „Fata lui Decebal şi Armin Cântăreţul“. Păstrând oarecum în traducere ritmul lui Jukovski, versificatorul român introduce note româneşti, strămutând acţiunea în peisagiul românesc, fapt care a făcut ca aceasta să fie mult timp socotită ca o operă naţională. Elevul lui Jukovski, poetul Puskin este şi el unul dintre scriitorii ruşi care au avut adânci rezonanţe în opera scriitorilor noştri. Puskin pătrunde la noi prin traducerile lui Donici, C. Negruzzi, C. Stamate şi B. P. Haşdeu. Surghiunit în sudul Rusiei, Donici şi C. Negruzzi au prilejul să-l cunoască personal pe Puskin, fiind şi primii lui traducători în româneşte. Astfel Al. Donici traduce poesia „Ţiganii“ iar C. Negruzzi „Şalul Negru“ şi „Kirdjali“. Donici mai mult imită, decât traduce, reuşind totuşi să ne redea atmosfera originalului. Lui Puskin i-se mai datoreşte poesia „Gelozie“ a lui Negruzzi, prelucrare după elegia „Mi-ai ierta tu visul meu gelos“. La C. Stamate influenţa lui Puskin se observă în traduceri şi în imitaţii. Astfel „Prizonierul de Cerchezi“, este traducerea poesiei „Prizonierul din Caucaz“. Asupra lui B. P. Haşdeu, Puskin a avut o influenţă mare, Haşdeu imitându-l în mai toate scrierile sale literare în limbă rusă, Poemul „Voichiţa“ aminteşte prin felul cum face prezentarea personagiilor, comparaţia, chiar unele episoade, operile lui Puskin „Ruglam şi Ludmila“, „Pultava“ şi „Eughenie Oneghin“. Deasemenea drama „Răsvan şi Vidra“ pare a nu fi străină de poemul lui Puskin „Boris Gudunov“. Chiar Eminescu este atras de marele Puskin. Astfel în timpul unei cure pe care pe la 1885 o face în clinica doctorului Jachimovici din Odesa, el traduce cu ajutorul dicţionarului un fragment din oda lui Puskin „Către Ovidiu“.

Discipolul lui Puskin, nelinişti-

Maria Ciupe — Portret

tul şi rebelul Lermontov, pătrunde în literatura noastră tot prin C. Stamate, care traduce poesia „Sunt mâhnit şi trist“ sub titlul „Bătrâneţele“. Dar influenţă vădită a acestui poet la noi o descoperim în cunoscuta poesie alui Gh. Coşbuc „Rugămintea din urmă“ care e o versiune din Lermontov desigur după vreo traducere germană sau franceză. Influenţe ruseşti se găsesc şi în Gh. Asachi, care traduce la 1832 „Istoria imperiei rosiene“ după Kaidanov, Nu putem ignora apoi faptul că literatura românească din prima jumătate a sec. 19-lea datoreşte foarte mult fabulei ruseşti.

Genul fabulei este impus în Rusia de absolutismul ţarist care împiedică exprimarea directă a adevărului. Fabulistul gustat în acea vreme în Rusia e Krylov care pătrunde în literatura noastră prin Donici, Stamate şi unele scrieri chiar prin Gr. Alexandrescu. Donici traduce 56 fabule din Krylov şi 6 din Antioh Cantemir, fără a aminti numele fabuliştilor folosiţi. El merge chiar până la a prelucra, a schimba titlul şi a localiza unele fabule ale lui Krylov.

Spre sfârşitul sec. a 19-lea, când literatura rusă primeşte prestigiul unei literaturi univesale, alături de traduceri, influenţa literaturii ruseşti la noi poate fi urmărită şi în operile originale atât în felul de a prezenta psihologia personagiilor, cât şi al descrierii.

Titanii literaturii ruseşti Gogol, Turgheniev, Dostoiewski şi Tolstoi, înfăţişază realităţile sociale în forme noui: roman, schiţă, memorii. Sub influenţa lui Tolstoi, Haşdeu tipăreşte la 1856 „Insemnările unui junker“ în care găsim aceeaşi idealizare a soldatului rus ca în „Povestirile dela Sevastopol“ şi „Năvălirea“ de Tolstoi, iar mai târziu sub influenţa acestei literaturi ruse pe care o cunoscuse el se va afirma ca un vajnic scriitor social, înfăţişând în culori simpatice pe ţăranii nenorociţi.

Al. Odobescu, vrând să ne înfăţişeze vraja unei nopţi de vară vânătoreşti, descriind Bărăganul, reproduce întocmai descrierea stepei ruseşti făcută de Gogol în „Taras Bulba“.

Iată fapte care toate vorbesc în ce măsură începuturile noastre literarea au stat în orbita marei vecine dela Răsărit.

Ele ilustrează, peste asperităţile politice create în trecut de interesaţi, legăturile de osmoză sufetească ce există între noi şi poporul rus.

Unde oraşul coboară 'n noroi

de **Petru Vintilă**

Entuziasme eftine încălzesc lampioane mici —
Ochii luminoşi şi limpezi ai străzii cu noroi.
Sub fiecare zaplaz e-o broască cu beşici.
Şi'n fiecare suflet piecapc deschise cu puroi.

De ce tremurul firav la vederea pânilor.
Inşirate aritmetic şi savant în vitrine ?
Leşinul ' ăsta l-am văzut numai în ochii cânilor.
Pentru cine le-adunăm regretele, pentru cine?

Plouă ! Scuipă îngerii scârbiţi peste noi
Plâng burlanele pentru cuiul înfipt în suflet.
Eri au fost concediaţi încă doi lucrători, încă doi,
Şi cerul căzut în stradă parcă-i un steag peticit şi putred.

Februarie 1944.

Moarte

de **Petru Sfetca**

Şi liniştile albe se'mprăştie prin sânge,
Nici ochii nu mai prind vreo culoare,
In apa lor lipsită de fervoare
Văzduhul ca un arbore se frânge.

Nici amintirea nu se mai desface.
Mi-am desbrăcat şi umbra grea din spate
Şi uşurat aşa pe jumătate
Mă plictisesc ne mai având ce face...

Părerea lor!

Tineretul nu e vinovat

de **Lumpacius**

Constatări negative se vântură cu toate prilejurile, în discuţii mai mult sau mai puţin savante, şi de către toată lumea: tineretul e fals călăuzit, la altceva ne-am aşteptat noi; şi schimburile de păreri continuă în lungi sfătuiri, cauze se înşiră, remedii se sugerează şi toţi se împrăştie apoi încântaţi de-a fi discutat chestiuni superioare şi, poate, de-a fi făcut impresie. Şi aceste desbateri, libere ori oficiale, se frământă de zeci de ani şi pe zeci de căi.

Cu voce ridicată, tinzând spre o poziţie centrală, gesticulează şi asudă, cu fruntea radiind de competenţă, profesorul; a, profesorii, factori de temelie în câmpul educaţiei. Ce magnifică figură, aceasta a profesorului nostru: bine pregătit, manierat, inteligent, cu inclinaţii vădite spre pedagogie, iubitor, însfârşit, o persoană cu toate însuşirile trebuincioase lui. Bine, dar atunci de ce afirmaţiile lamentabile de mai sus? Desigur, tineretul de azi e imbecil, generaţiile proaspete se nasc cu multiple deficiente şi prezintă simptome de acentuată degenerare; profesorii se străduiesc din răsputeri să oprească procesul de alunecare, dar inutil, se succed leaturi din ce în ce mai slabe.

Acestea sunt constatări care desigur vi-ar fi pe plac, domnilor profesori, — din capul locului mă gândesc la cei mulţi şi nechemaţi, —; vi-ar plăcea să vă descăraţi de răspunderile, uriaşele răspunderi care vă apasă sub greutatea atâtor generaţii sacrificate, şi aceasta comod, printr'o ştersătură de burete!? De ce nu vă continuaţi huzurul: să vă citiţi ziarul la catedră, să vă dormiţi nopţile tot la catedră, să vă bălbăiţi neştiinţa dela aceeaşi catedră? De ce să nu vă urmaţi afacerile personale, când acestea se îndeplinesc atât de comod în sălile primitoare ale şcolii? Nu-i aşa că nu regretaţi că v-aţi ales cariera aceasta?

Sărmane şi meschine fiinţe voi nu ştiţi ce înseamnă a fi dascăl, a fi jghiabul pe care curge suvoiul de nădejdi a ţării; să fii ecranul care culege plină de nădejdi, lumina a zeci de priviri, să fii găzduitor a zeci de suflete: nici mănunchiul trăsnetelor din pumnul lui zeus nu preţuieşte cât forţa proaspetelor avânturi pe care le aveţi în mână! Să fii „profesorul“, şi-apoi, mereu printre copii, veşnicul tânăr! Câţi au judecat şi judecă altfel, câţi? Căci scuza greutăţilor vieţii ori a feluritor impedimente nu rezistă: fiecare ştia încotro merge şi păşea, desigur, împins de o chemare!

Deunăzi am făcut o socoteală şi, la ciudată constatare am ajuns: din vreo treizeci de profesori ai liceului meu, în afară de şase ori şapte, niciunul, dar niciunul nu corespunde cerinţelor unui autentic educator; — e vorba de liceul din localitate. — Şi, ca acolo e la liceul de fete şi, poate pretutindeni. In faţa unor asemenea observări, concluzia e pe cât de uşor de formulat pe atât de îngrijorătoare: aparatura didactică e defectuoasă, profesorii, cei mai mulţi, nepregătiţi şi nechemaţi. La adăpostul felurilor iertăciuni, sub pretextul multelor presiuni de diferite nuanţe politice suferite, profesorul a vrut şi vrea să scape de urmările dezertării dela fundamentalele lui îndatoriri îndrumătoare, faţă de şcoală şi societate: conştiinţa, dacă nu de educator, de cetăţean cinstit şi de bun simţ. Nu programele şi vareitatea lor ne-au ofilit tineretul, ci oamenii programelor, magistrii; deasupra oricăror doctrine, sau dacă vreţi dedesubtul lor a oricăror învolburări, dascălul are mereu aceeaşi menire: de-a fi dascăl. Şi acest adevăr, se pare, nu l-au pătruns călăuzitorii tineretului.

In condiţiile acestei stări de fapt tineretul e exclus dela împărţirea vinilor; acestea cad asupra îndrumătorilor lui şi asupra altor factori care împreună constituesc greaua problemă a crize generale. — Ce vină are floarea ofilită, dacă trunchiul putrezeşte? — In sensul acesta ar trebui iniţiată o acţiune de curăţire: eliminate elementele încapabile şi lipsite de vocaţie; căci după aspectul profesorului de azi, se va înfăţişa mâine cetăţeanul.

Profesorii trebue să-şi înţeleagă rostul, şi de n'o pot face să plece; şi ar proba astfel onestitatea, altminteri ar putea fi învinuiţi de reavoinţă. Să găsească în ei puterile şi elanurile unei noui vieţi, dar, mai ales, să le găsească în miezul tineretului; să înspire prospeţiunea lui şi să accelereze respiraţia faptelor de educaţie, a faptelor de bine.

Răspunderile zilelor viitoare ei le poartă.

Indoială

de **Florian Potra**

Am văzut aseară cerul:
bănuiam că-i departe,
dar n' aş fi crezut
că-i atât de adânc şi pierdut
printre stele;

am închis ochii:
ţeasta mea un alt cer
arcui,
un cer negru, împrăştiat,
fără stele;
stelele de gând
ale mele
au apus.

Am văzut astăzi câmpul:
avea atâtea culori
şi-atâta parfum strecurat
de flori în aer;

în inima mea
sângele s'a decolorat
şi de-mi închid mintea
în ea,
nu văd decât
întuneric.

Mi-e mintea şi inima
goală,
de gânduri şi de sentimente,
şi nu ştiu de-i o
perioadă ori o veşnicie...

Naturalistul Ilya Mecinicov

de GRIGORE POPA

Marele savant rus Ilya Mecinicov, unul dintre fruntașii științelor naturale și medicinei contemporane s'a născut în Rusia meridională în anul 1845.

Mecincov termină la vârsta de 19 ani, facultatea de Științe Naturale și Facultățile de Fizică și Matematici la Universitatea din Harcov.

Spiritul de ceretător științific al lui, se evidențiază chiar în timpul studenției. Imprumutându-și un microscop dela unul din profesori, el se apucă de cercetări și de a scrie lucrări științifce. Era extrem de ambițios, energic și talentat. Avea o amintire prodigioasă care conserva toate faptele mărunte, înregistrate ca într'un fișier. La cursuri nu lua parte aproape deloc. In preajma examenelor își însușea în câteva zile materia, pe care ar fi trebuit să o învețe luni de-a-rândul.

După terminarea studiilor la Harcov, Mecinicov, pleacă în Germania, unde citind „Origina speciilor" de Darwin, devine cel mai fanatic adept al evoluționismului. El aduce o serie de argumente și dovezi dintre cele mai convingătoare pentru susținerea doctrinei evoluționiște a lui Darwin.

Primii 35 de ani a vieții lui Mecinicov, trec pentru el dibuind orbește când într'un domeniu, când într'altul.

La 23 de ani se căsătorește cu Ludmila Teodorovici, o tuberculoasă. Ea moare după 4 ani. Mecinicov ajunge aproape de naufragiu. In acest timp este numit profesor la Universitatea din Odesa. Aici își ținea cursurile despre supraviețuirea ființelor bine adaptate. Nu trec nici 4 ani dela moartea Ludmilei și se căsătorește cu Olga, fata de 15 ani a unui moșier. După această căsătorie viața lui Mecinicov, nu a mai fost așa sbuciumată. Numai de acum înainte, el învață însfârșit să execute cum se cade experiențele științifice. Viața la el era totdeauna în concordanță cu religia sa. Religia lui era știința.

In anul 1883, părăsi Odesa și plecă împreună cu familia sa în Sicilia. Aici își transformă camera de locuit într'un laborator de cercetări. In acest laborator a început să studieze felul, în care spongiile și stelele de mare își digeră hrana. El a observat că în corpul lor sunt celule care vagabondează, se mișcă dintr'un loc în altul, celule migratoare. El introduce câteva granule de carmin în interiorul unei larve de echinode și observă fenomenul la microscop. La microscop el vede cum celulele migratoare, curg înspre granulele de carmin și le înghit. După o serie de experiențe, prin care arată cum aceste celule migratoare înghit orice intrus din corpul animalului, deci și ființele microscopice patogene, el pleacă la Viena.

La Viena împreună cu zoologul Claus prietenul său, dă numirea acestor celule mâncătoare de microbi: „Fagociți". De acum înainte Mecinicov devine patolog. Incepe să studieze cauzele imunității. După o serie de experiențe ajunge la concluzia; dacă sporii unui baccil nu sunt nimiciți de celulele migrante când pătrund în organism, atunci se înmulțesc și secretează o otravă, care nu numai gonește fagociții, ci chiar îi omoară.

După aceste cercetări cu un succes răsunător, Mecinicov este numit din nou la Odesa, ca director al unui institut de preparat seruri și vaccinuri. Fiind un teoretician și un cercetător, științific, nu a avut timpul necesar pentru prepararea serurilor. Din această cauză a trebuit să părăsească institutul. Mecinicov pleacă la Paris la Inst. Pasteur, La Paris el duce o luptă dârză cu specialiștii din Germania, care căutau să facă praf și pulbere din teoria fagociților. După o muncă titanică, făcând o mulțime de experiențe cu colaboratorii săi, reușește să-i aducă la tăcere pe acești dușmani. Aproape toți cercetătorii la sfârșitul veacului al XIX-lea, se convinseră că germenii ucigași sunt înghițiți de fagociți.

Anii următori pentru Mecinicov fură liniștiți. El a început să scrie tot ceeace descoperise, cu privire la imunitate. Cartea a apărut în veacul al XX-lea.

După ce a scris această carte, el abandonează cercetarea fagocotizei, căutând să întemeieze o știință despre fatalitatea morții și mijloacele de a scăpa de ea. El cree știința despre bătrânețe, greontologia și știința despre moarte-tanatologia. Aceste fantezii ale lui, au fost punctul de plecare pentru vindecarea celei mai scârboase boale răspândite de microbi— sifilisul.

Impreună cu Roux un cercetător meticulos, Mecinicov a făcut o serie de experiențe cu maimuțele, transmițând sifilisul dela una la alta. Ei căutau microbul care provoacă sifilisul. Mecinicov a inventat vestita alifie cu calomelan, contra sifilisului.

In ultimul timp al vieții, el este preocupat de cauzele îmbătrânirii. Contra acestor cauze, el caută să lupte din răsputeri eliminând băuturile alcoolice și fumatul. A trăit două decenii după perceptele sale noui, mâncând în special iaurt și lucruri sterilizate, pentruca astfel să fie ferit de blestemații baccili ai auto-întoxicației. Mecinicov a murit în etate de 71 de ani.

Mecinicov a ajuns să fie șeful și inspiratorul școalei rusești a microbiologilor și imunologilor.

D. Miterev, comisar al poporului pentru apărarea sănătății publice U. R. S. S. scrie în ziarul Pravda: „Relevând cea de a suta aniversare a marelui savant rus Mecinicov, reprezentanții științelor și medicinei sovietice au dorința fermă de a continua opera lui Mecinicov. Ei trebue să învingă în mod definitiv boalele, să pună la dispoziția poporului sovietic sănătatea și o viață lungă, fiindcă numai în condițiunile actuale ale regimului socialist-sovietic se află întrunite toate posibilitățile de a se pune în practică ideile lui Mecinicov."

T. Faludi „Griji"

RETORICĂ ȘI ENTUSIASM

(Continuare din pag. 1)

mai coaptă de realitate. Ne fie îngăduit, deaceea acum, acest entuziasm al nostru, ne fie îngăduit să ne simțim și noi tineri, cum nu ne-am putut niciodată simți.

Și mă gândesc la soarta mea de italian și la poporul meu, ce-și are astăzi istoria lui, poziția lui, printre celelalte popoare ale civilizației europene. Popor pe care l-am socotit necopt, și pe care-l simțim astăzi tânăr, popor de care până acum ne-am îndepărtat cu bănuială și neincredere și care ne atrage acuma prin generozitatea sa. Și simt încă mai justificat și trebuincios entuziasmul meu, pentru a fi legat de dânsul.

Mă aflam într'o piață din Belgrad, către seară: a trecut un batalion de italieni, dintre acelea în care sunt încadrați foștii prizonieri ai germanilor, acum muncitori în fabricile de războiu ale partizanilor. Erau bărbați tineri și mai bătrâni, îmbrăcați în toate felurile, aproape în sdrențe, cu haine prea largi ori prea strâmte, cu cârpituri, rupturi, petece și ghete scâlciate și pantaloni fără formă. Mărșăluiau și cântau, nu voiau să se ascundă, ba chiar țineau să fie văzuți, săraci și cutezători, după o zi de trudă, cu barba rasă și pieptul scos afară, șapca trasă pe ceafa, cu surâsuri și ochiade și semne femeilor ce treceau. Populația se arătă în prag. Femeile zâmbeau răspunzând surâsurilor; bărbații între admirație și poate cu o mică impunsătură de resentiment murmurau: „Italienii".

Sărmani băieți împrăștiați în toată lumea pentru a muri și suferi, supuși și dârji ori răsculați și năvalnici; septentrionali încrezuți, meridionali pierdevară, popor pitoresc și nedisciplinat, afectuos și plin de contraste și de contradicții și atât de dornic de viața, setos de salvare, gata de generozități. Zadarnic au vrut o sută de ani de istorie să-l îmblânzească, să-l supună, să-l falsifice; revoltele sale, aceea dizordine de care era acuzat, acea indisciplină care devenise definiție obișnuită aveau o justificare în mizerie, in cotidiana, aspra trudă, în lipsă, în strâmtoare, în sacrificii. Incet s'a format în el constința, siguranța forței sale, a dreptății nevoilor sale, cererilor sale. Lui i s'a impus mereu legea, ce ascundea ipocrizia, abuzul, corupția; cel care se prefăcea că-l îndrumează, îl educă, îl exploata doar. Dar printre falimente și greseli, a știut mereu să găsească în sine un avânt, a recunoscut care ar fi momentul entuziasmului și al luptei. Stăpânirea unei clase sceptice nu l-a făcut sceptic. Acea îndemânatică răutate care socotită adesea drept fală, nu e decât o apărare în fața prea multor deziluzii. Și chiar și astăzi mai mult decât oricând, acest popor și-a simțit momentul sosit. S'a aruncat pătimaș în marea aventură; nu dintr'o disciplină impusă, nu chemat de propagandă ori insuflețit de o insistentă învățătură, ci regăsind în sine mișcările acțiunei cele mai curajoase. Luptă, suferă, mor patrioții italieni; adunați în bande, în brigăzi înarmați și fără arme, rezistă violențelor, înfruntă tribunale nedrepte, acceptă temnită, bărbați, femei, adolescenți. Au îndepărtat dela sine orice acuză de indiferență, de prea placidă supunere de resemnată lipsă de voință, și acestea în clipa cea mai gravă și dificilă, când dușmanul era mai de temut și mai crud. Fără calcule, fără socoteli de profit, cu o impetuozitate sinceră care corespunde voinței, bucuriei de viață și aceiei obrăzniciei tinerești pe care o recunoașteam în lucrătorii din Belgrad.

De această forță a poporului nostru, noi trebue să ne dăm seama. Pe aceasta, care nu e numai forța sa ci a oricărui popor, să i-o desvăluim lui însuși, să n'o desamăgim. Să-i dăm îndrumarea ei firească, condamnând orice egoism, orice interes care ar mai încerca vreodată s'o abată. Și pentru a susține poporul, pentru a-i fi aproape în atâtea jertfe și dureri, în această perioadă care este și va fi de lupte îndârjite, noi avem dreptul de a simți lăuntric firea lui, de a ne simți și noi transportați, în acea undă care-l sprijinește și-l duce, undă de iubire și patimă, care răscolește în avântul ei sgure și epave. Pentru popor și pentru noi, aceasta e însfârșit momentul entuziasmului.

I S U S

ds Pavel P. Bellu

Nu am să-ți cânt lumina,
nici rugul spinilor tăi, — țepușe în timp;
îmi voi lega privirea de noroiul din barbă
și voi lipi buzele de tăetura lăncii din coastă, —
osana! osana!

Lacrimile s'au uscat ca niște zgăibi pe obrajii săracilor,
untdelemnul l-am cules din părul femeii
și l-am dat pescarilor, pe coasta sărată,
să taie cu el felii de întunerec;
pentru picioarele tale prăfuite, cari au
călcat peste baliga păcatului omenesc,
ține, nazarineanule, năframa de în a sufletului.

Nu pentru dumnezeirea ta! — Nouă luni
te-ai zbătut, ca și noi, în lichidul vâscos
ca o sămânță crudă în fruct; nouă luni
limba ta a rămas încuiată și ochiul tău
n'a prins înțelesul culorii. — Ai păzit caprele
pe coasta țepoasă și te-au bătut cu nuiaua;
poate-ai fi făcut și păduchi;
poate-ai flămânzit, poate-ai însetat
și poate-ai fost și fricos.
Nu pentru dumnezeirea ta, deci, — ci pentru Tine,
cel dintâiu Mare Iubitor de Oameni!

Sufletul tău nu-l caut în cartea borțoasă a popilor;
acolo fiecare ți-a știrbit unghiul tăios
cu pila unui înțeles strâmb; — în unda fântânii
apa leagănă ca pe-o frunză galbenă chipul tău.

Cuvântul meu și-a scos din cenușă aprinsele săbii,
pumnii s'au făcut piatră, ochiul fulger;
cămilele cenușii, cu gâturile frânte în semne de întrebare,
așteaptă lângă noi plecarea 'n deșert — Cât de cuminți
ne privesc ciudatele animale! . . .

REFORMA AGRARĂ

(Continuare din pag. 1)

prietarul pământului pe care-l muncește pentru întreținerea familiei. Muncitorii agricoli lipsiți de pământ, în baza legii, sunt împroprietăriți cu un lot de 5 ha, deci un lot care să poată hrăni membrii familiei lui. Astfel țărănimea este ridicată din situația de iobăgie și semiiobăgie în care se afla și este îndrumată pe un drum de bunăstare și spre un viitor mai fericit, creiindu-i-se noui perspective de viață, tocmai pentru categoriile cele mai lipsite, din rândul țărănimii.

Se expropriază în acest scop, pământurile și proprietățile acelora care au colaborat cu Germania hitleristă; a criminalilor de războiu; a celor fugiți în străinătate după 23 August 1944; terenurile absenteiștilor; a celor cari n'au cultivat în ultimii 7 ani consecutv pământul în regie, dacă trece de 10 ha; a acelor cari s'au înscris voluntari în lupta contra Națiunilor Unite; cât și suprafețele ce depășesc 50 ha.

Pentru ca dispozițiunile legii și aplicarea ei să se facă în spiritul in care a fost concepută, aplicarea legii reformei agrare, este încredințată comitetelor de plugari, alese în comune și plase, de plugarii fără pământ și cu pământ sub 5 ha, având doar la plasă ca președinte, un magistrat sau jurist. Astfel nu se vor repeta abuzurile din trecut, când suprafețe cari trebuiau să fie expropriate au rămas în mâna foștilor proprietari, iar la împropietărire au fost împroprietăriți mulți dintre acei cari nu aveau nici o îndreptățire.

Scopul legii, nu este numai creiarea de gospodării țărănești și de întărire a celor existente, ci urmărește și ridicarea nivelului culturilor agricole, a producției de semințe selecționate, a creșterii vitelor și creerii și desvoltării industriei agricole, deaceea creiază rezerve pentru școli agricole și ferme model, cari intră în administrația statului. In acelaș timp, urmărește înființarea în apropierea orașelor și localitățiilor industriale, de grădini de zarzavaturi pentru muncitori, funcționari și meseriași.

In vederea desvoltărilor normale și sănătoase, a gospodăriilor noui formate, pământul se dă împroprietăritului, liber de orice datorii și obligații. Loturile nu pot fi vândute, arendate sau ipotecate, nici în totalitatea lor nici în parte. Prețul pământului pentru împroprietărire este socotit egal cu al unei recolte mijlocii anuale la hectar, socotit fiind în grâu 1000 kg, iar în porumb 1200 kg. Nouii împroprietăriți plătesc în bani sau în natură 10% din prețul de cumpărare, urmând ca restul să se plătească în rate, în timp de 10 ani pentru cei cu pământ puțin și în 20 ani pentru cei fără pământ. La plata în bani se socotește prețul grâului pe piața liberă la 1 Martie 1945. Cei fără pământ, mai pot primi dela prefectură, o amânare a plății primei rate, pe un termen de 3 ani, după o rezoluție a comisiunei de plasă pentru reforma agrară.

Pentru acoperirea necesarului de inventar în nouile gospodării, legea prevede repartizarea pentru țăranii împroprietăriți, a tuturor animalelor agricole expropriate.

Cât privește tractoarele, batozele, locomobilele, secerătoarele și combainele, neputând fi repartizate noilor proprietari, vor rămâne proprietatea statului, care va crea centre de mașini de închiriat, pe județe, la dispoziția agricultorilor.

Ca o dovadă că această reformă a fost o necesitate imediată pentru țărănime o dovedește faptul că ea s'a efectuat cu repeziciune, încât în chiar primăvara acestui an, majoritatea suprafețelor au fost însămânțate de nouii proprietari.

Centrele de mașini și-au început activitatea și pe lângă conștinciozitatea plugarilor, rezultatele pozitive ale campaniei de însămânțări din primăvara acestui an, sunt datorate lor.

Rămâne ca ministerul agriculturii, prin organele în subordine, să fixeze în mod obligatoriu, acolamente pentru fiecare comună, din care să decurgă o împărțire în tarlale a întregului câmp al comunei, spre o mai ușoară executare a muncilor agricole cu mașinile acestor centre. Atunci necesitatea și utilitatea acestor centre, cât și rentabilitatea lor va fi simțită de întreaga țărănime.

VEACUL

POEM COMEMORATIV ÎN 3 PĂRŢI

S'a reprezentat pentru prima oară acest poem recitativ pe scena Teatrului Naţional din Timişoara cu ocazia comemorării răscoalei ţărăneşti din Banat dela 1738-39, a împlinirea a 206 ani dela ziua luptei de lângă Vârşeţ (14 Febr. 1739).

Muzica a fost compusă de d. ZENO VANCEA, părţile principale fiind luate din lucrarea sa „Requiem pentru eroii căzuţi", distinsă cu Premiul I. „George Enescu" din 1943.

Poematis Personae:

Cronicarul
Solo Bărbat
Solo Femee
Solo Tânăr
Corul Bărbaţilor
Corul Femeilor
Corul Tinerilor

I.

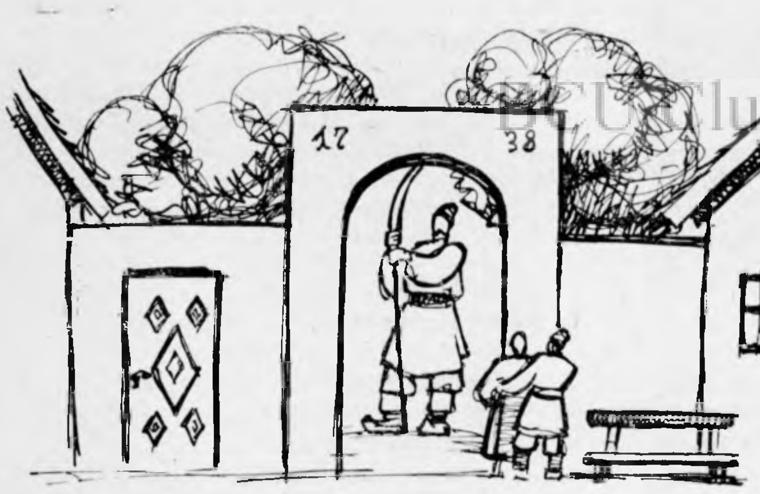
Chemarea la luptă

Orchestra

Uvertura

(Spre sfârşitul Uverturei Cortina se ridică încet. Scena e cufundată aproape în întunerec. In planul întâi, în dreapta, chiar la marginea scenei, un fel de strană de lemn, simplă, aşa cum se mai văd şi astăzi prin vechile biserici bănăţene. O bucoavnă mare deschisă stă pe ea, alături o călimară cu o peană de gâscă. Un opaiţ aşezat deasupra, pe muchea bordurei în arc a stranei pâlpâie o lumină slabă detot peste lucruri şi peste faţa Cronicarului, care stă puţin aplecat deasupra bucoavnei şi scrie încet.

Cronicarul are înfăţişare jumătate de preot, jumătate de haiduc. Poartă o barbă încâlcită, bine căruntă, ca şi pletele ce încarează o frunte înaltă, de apostol. Expresia feţei e când senină şi blândă, când aspră şi ameninţătoare. E îmbrăcat într'o „şubă" bănăţană cenuşie, lungă, aproape ca o reverendă, gluga dată pe spate, peste mijloc încins cu o curea lată, soldăţească. Cisme negre. Pe piept o cruce de lemn împiestrită, atârnată cu un fir de lână răsucit gros.

In planul al doilea, puţin înălţat, o piaţă de sat, închisă în fund de frontul unui corp de case de tip vechi bănăţan, în mijloc cu portalul de piatră, arcuit înalt, monumental şi masiv. Poarta închisă.

In timp ce orchestra cântă finalul Uverturei, Cronicarul se opreşte din scris, lasă jos peana, priveşte o clipă la cele scrise ca şi când ar reciti, murmurând fără glas, ultimele cuvinte, apoi cu paşi înceţi merge în faţa porţii şi ridicând mâinile împinge cele două laturi, deschizându-le.

Prin deschizătura portalului se întrezăreşte, la început confuz, apoi tot mai limpede şi mai luminos, — stând pe o colină, statura înaltă a unui ţăran, care ţine în dreapta o coasă desdoită. El are capul descoperit, plete, mustaţa stufoasă, poartă o cămaşă albă de cânepă, fără nici o împestritură, lungă până la genunchi, „obiele cu dungi", cărăşene, opinci cu gurguiul înalt. La brâu un chimir de piele, lat, vechi bănăţănesc.

Cronicarul se reîntoarce la strană. Scena începe să se lumineze. Prin poarta deschisă întră Solo B, F şi T şi se opresc în faţa planului II. Solo B în mijloc, Solo F în dreapta, Solo T în stânga, la distanţe potrivite. Intră apoi întâi Corul T şi se opreşte în spatele lui Solo T, apoi întră Corul F stând în dreapta, şi la urmă Corul B, care se opreşte la mijloc, în spatele lui Solo B.

Solo B şi Corul B sunt îmbrăcaţi în haine simple bănăţene, cum se poartă în partea muntoasă. Opinci cu gurgui înalt, obiele cu dungi, izmene şi cămaşă de cânepă, cămaşa lungă până la genunchi, la brâu chimir lat de piele. „Ciultare" cenuşii de lână cu „bârnaşuri" vinete sau negre. Capul gol. Musteţe stufoase.

Solo F şi Corul F, în costume bogate bănăţene, cu „ciupege" şi „poale" înflorate, cu salbe de „galbeni" pe piept, cu oprege şi opinci uşoare. Bogăţie de culori, de salbe, de aur şi argint în oprege.

Solo T şi Corul F, în cisme, ismene şi cămăşi uşoare de bumbac, înflorate, brâie împiestrite, cu aur şi argint, „ciultare" albe cu „bârnaşuri" negre.

După ultimele acorduri ale orchestrei, cronicarul începe să citească. In timp ce citeşte, scena se luminează treptat, iar la ultimele cuvinte ale lui este complect luminată. Statura ţăranului din spatele portalului e în plină lumină. Jurîmprejur câmp înverzit, în spate cerul albastru, boltit înalt.)

Cronicarul

. . . şi timp de douăzeci de ani, de când oştile împăratului dela Viena veniră de ocupară ţara Bănatului şi se aşezară în ea, stăpânirea cea nouă îi asupri peste măsură pe ţăranii localnici. Ii scoase din casele lor vechi, zidite de strămoşi, îi alungă din satele lor ohabnice pe ţăranii băştinaşi şi în locul acestora, în casele şi satele acestora, stăpânirea aduse şi aşeză venetici din ţara nemţească. Luă pământurile cele mai grase, izvoarele cele dulci şi dealurile de bune vinuri roditoare, luă toată vlaga ţăranilor valahi din ţara Bănatului şi toate, şi pământ, şi dealuri, şi ape, le dădu nemţilor venetici.

Şi din oameni slobozi şi stăpâni pe ogoarele muncite de ei, de cum fură înainte, stăpânirea cea nouă îi făcu din nou iobagi, fără nici o direptate, nici dela oameni, nici dela Dumnezeu şi nici dela Satana.

Şi iarăşi îi asupri stăpânirea cea nouă pe ţăranii din Bănat cu dări felurite şi aruncuri nenumărate şi grele de nespus. Şi ca pe turme îi mână la robot, să desfunde şanţuri, să înalte cetăţi, să îngrădească ape şi să-i slugărească pe toţi slujbaşii stăpânirei, şi mai mari şi mai mărunţi, cari cu toţii îi munciau, îi despuiau şi îi batjocorian în fel şi chip pe sărmanii valahi.

Ci nimic nu le mai rămase bieţilor ţărani. Nimic, decât sărăcia, şi foametea, şi ruşinea.

Oare când, de unde şi de cine s'o fi pornit? Mintea noastră puţină nu poate a bănui. Dar a început aşa, deodată, să se simtă ca un clocot, undeva, în adâncuri de suflete, şi clocotul creştea, creştea, creştea . . .

Şi se porniră oameni viteji, cari se numeau haiduci, şi purtară peste tot solia cea aspră a revoltei împotriva stăpânirei nedrepte. Şi solia lor se încuibă în suflete . . .

Iar când cronicarii însemnară anul unamieoptsutetreizecişiopt, în vară . . .

Solo B

Ehei, ortace Ioane,
Iată că veni şi ziua cea mare,
Care desparte apele vremii
In două !
Ehei, ortace, de-acuma
Cumpăna e'n mânile noastre:
Slobozi să punem o viaţă de câne
In talger,
Şi'n cel'alt o moarte-omenească!
Dar cine mai dă preţ pe-o lungă trăire
Cu sgardă la gât
Şi biciul pe spate,
Să plece acasă,
Să-şi frângă grumazul în jug,
Să-şi poarte osânda robiei nainte
Prin ani,
Şi foamea şi hula,
Ca parte-a lui dreaptă.
Căci celui care preţ dă pe aşa o viaţă
Nu i-se cuvine o mai bună răsplată!

Dar cel care ştie să râdă viteaz
Morţii în faţă,
Şi viaţa bun scăpătat,
Să şi-o svârle darnic în cumpăna sorţii,
Să meargă cu noi !
Cu braţe 'ncordate
Şi privirile drepte spre cerul înalt,
Vom porni 'n vijelie, călcând în picioare,
Şi oameni şi locuri şi vremi.

Solo F

Nici suflu de vânt, nici adiere de boare,
Şi totuşi freamătă codrul şi huet
De glasuri răzbate prin el,
Copacii îşi leagănă naltele frunţi,
Şi tremură frunza, se scutură, cade,
Neatinsă încă de-a toamnei rugină . . .

Nici suflu de vânt, nici adiere de boare,
Şi totuşi —
Codrul vueşte 'n glas de furtună !

Solo T.

Fiorul acesta, ce mă cuprinde
Şi'n vine îmi toarnă vâlvătăi de foc,
De unde vine oare ?
Din pământ, din aer, din ape ?
Sau poate din adâncul sângelui meu ?
E o poruncă ce vine de departe . . .
Sau poate o chemare . . . spre nu ştiu încotro . . .

Solo B

Ehei, ortacii mei buni,
Iată că venit-a ziua cea mare
A dreptei socoţi !
O coasă avem fiecare . . .
Coasele noastre 'ndoite în arc,
Ca să culce cu şuier de moarte
Spicele nalte!
Coasele noastre 'ndoite în arc,
Spălate de rugină 'n holdele verii,
De-acum desdoite, drepte să crească
Pădure pe crestele vrerii
De viaţă nouă şi bună !
Holdele astea cu spicele coapte
Au crescut din vlaga braţelor noastre
De aspri ţărani !
Nu din pământuri grofeşti,
Ci din a noastre trupuri muncite
Cresc spicele astea bogate,
Şi ale noastre trebui-vor să fie
Holdele toate.
Şi nu a stăpânilor venetici, hulpavi!

Ci haideţi ortaci,
Desdoiţi-vă coasele-odată,
Drepte, lucind să-se nalţe
Pădure pe crestele vrerii
Şi'n iureş de luptă neîndurată,
Tăind pălămida spurcată,
Să le purtăm pe calea'nvierii!

Corul B.

Ci haideţi ortaci,
Desdoiţi-vă coasele-odată,
Drepte, lucind să-se nalţe
Pădure pe crestele vrerii
Şi'n iureş de luptă neîndurată,
Tăind pălămida spurcată,
Să le purtăm pe calea'nvierii!

Corurile B—T.

Prin aprigă luptă, prin sânge şi foc,
Cu coasele noastre aspre şi drepte
Tăia-vom noi toate-ale mărirrilor trepte
Şi'n ţara aceasta noi ne-om face loc!

Orchestra

Semnale de luptă. Marş eroic.

Cronicarul

Şi au pornit. Ca o puhoire de ape mari, în iureş de pârjoi şi de sânge. Pe unde a trecut aspra lor mânie tăciuni şi ruine le însemnară calea. Pustiiră una după alta coloniile veneticilor nemţi. Şi învolburându-se întru aspră războire, învălmăşiră marea armată trimisă de Impăratul dela Viena, şi o făcură să se reîntoarcă în ruşinoasă fugă de pe Valea Timişului.

Ţăranii bănăţeni cântară :

Corul B.

Osana

Corul T.

Osana

Corul F

Osana

Corurile B—T—F.

Osana vieţii întru libertate!

II.

Requiem pentru martirii căzuţi

Orchestra

Motiv din marşul eroic. Scurtă pauză, apoi motive din Requiem.

(Intretimp, şi în timp ce vorbeşte Cronicarul dincolo de portal lumina se estompează, apoi devine roşietică. In spatele ţăranului cu coasa desdoită, pe cerul aprins ca de vâlvătaia unui incediu se proectează umbra unei spânzurături şi a roţii de execuţie.)

Cronicarul

Ci împăratul dela Viena stăpânea peste multe-multe popoare, peste milioane de oameni. Şi el avea multe-multe armate. Iar ţăranii bănăţeni erau o mână de popor, puţin şi nevoiaş, şi lipsiţi de toate cele trebuitoare pentru o războire mare. Impăratul trimise o armată anume împotriva satelor ţăranilor bănăţeni. O trimise cu solia cea neagră a răzbunării.

Şi în ajunul Bobotezii a anului unamieşaptesutetreizecinouă se începu masacrarea poporului de ţărani din Bănat.

Solo B

Ofrandă de suflet pentru cei căzuţi

Solo T.

Ofrandă de gând pentru cei ucişi

Solo F

Ofrandă de milă pentru cei ce-s duşi

Corul F.

Ofrandă . . .

Corul T.

Ofrandă . . .

Corul F.

Ofrandă . . .

DE FOC

DE ION STOIA-UDREA

Corurile B—T—F.

Ofrandă de suflet pentru cei căzuţi
Ofrandă de gând pentru cei ucişi
Ofrandă de milă pentru cei ce-s duşi

Orchestra

Requiemul.

Solo B

Convoi cernit de umbre, negre şi tăcute,
Trece-acum prin noapte, sub zarile de foc,
Ţărani ucişi de-avalma, cu feţele lor supte,
Trec şi trec în şiruri, mulţi şi fără număr,
Se duc aşa cu toţii, cu capul frânt pe umăr,
Spre neştiute căi,
Şi sângele-a 'nchegat în rănile lor rupte
De săbii de călăi.

Solo T.

Nici judecată dreaptă, nici mărețe lupte
Nu le consfinţiră moartea de martiri.
Căzură-aşa tăcuţi ei, sub lovituri de sbiri,
Şi fără de zarvă eşiră-apoi din vremuri,
Pornind —
O turmă de umbre
Spre neştiute ceruri.

Solo F

Şi satele ard cu flacări inalte,
Şi roşu e ceriul, şi zările-s pară,
Vântul le'mprăştie cenuşa departe
Şi o aşează linţoliu pe ţară.

Corurile B—T.

Oaste de călăi, năvăliră ca laşii,
Hoţeşte, din spate; şi sânge,
Incendii şi prădări mari şi lacrimi
Le însemnară pretutindenea paşii.

Orchestra

Motiv din Requiem.

Solo F

Surate,
Sosit-a ceasul cel trist al vegherii

Corul F.

Sosit-a ceasul cel trist al vegherii.

Solo T.

Cântând vine-acuma convoiul de umbre
Şi urcă,
Deschizând o luminoasă cărare
Spre o nouă cale lactee,
Ce creşte în zare.

Corul T.

O luminoasă cărare
Spre o nouă cale lactee,
Ce creşte în zare.

Solo F

Din ceaţă-acum iată.
Se desprinde aievea
Mulţimea-cea multă şi nenumărată
De umbre,
Bărbaţi şi femei,
Fete, copii şi flăcăi,
Ucişi cu toţii de-avalma...

Câte o voce din coruri

La Marga,
la Mărul,
la Crâjma,
la Mal,
La Ohaba,
La Idioara,
La Criciova'n deal,

Corul B.

Şi'n târgul cel mare din Sebeş

Câte o voce din coruri

Şi'n Boldur,
Coştei,
şi la Jabăr,

Corurile B—T—F.

Şi'n valea Timişului toată,
Pe unde trecut-a mârşava gloată

Corul B.

De mercenari.

Solo B

Arseră'n vâlvataie-atunci sate...

Câte o voce din coruri

Bolvaşniţa.
Borlova,
Balinţ,
Petroşniţa,
Goleţ,
Hauzeştii,
şi Teş,
Şi Drinova,
şi pierdutul Uzeşti.

Corurile B—T.

Mii şi mii de ţărani ucişi fără milă,
Hoituri svârlite ca pradă la corbi
Şi lupii pădurii.

Corul F.

Şi femei moarte, atâtea fără de vină,
Strivite'n năvala oastei călări,
Vânate prin codrii şi'n ascunzişuri,
Pângăritele fete ucise'n cărări,
Prin şanţuri de drum, prin tufişuri,
Şi copiii cei mulţi...

St. Szőnyi — Afiş pentru „Veacul de foc"

Solo F.

Ah, copii, copiii-omorâţi,
Striviţi în picioarele cailor,
Spintecaţi de lănci şi de săbii,
Vânaţi ca iepuraşii din fugă,
Goi şi desculţi izgoniţi din case şi sate
In ger, în noapte, in bezna şi spaima pădurii,
Alături de lupi şi de ulii,
Căzuţi singuratici pe câmpuri şi codrii,
Leşuri albe de înger pe albul linţoliu-al zăpezii,
Copiii —

Corul F.

Copiii, copiii, copiii...

Orchestra

Motive de marş funebru, apoi, îndepărtat, semnale de luptă.

Solo B

Ci iată, din Slatina, chinezul cel aprig,
Trece acuma, şi-ai lui după el,
Semeţi ei păşesc înainte,

Solo T.

Şi'n urma lor vin cei din Băni,

Solo B

Mândri şi goi, împodobiţi doar cu răni
Primite din faţă,
Avură de dat doar o viaţă,
Şi-au dat-o !
Simplu, fără cuvinte,
Căzut-au până la cel de pe urmă.
Dar cu viaţa de-odată ei curmă
Robia —
Şi slobozi prin moarte se naltă spre stele,
Chiar ceriul de li-s'ar pune'n 'mpotrivă,
Ei i-ar frânge tăria!

Solo T.

Hohoteşte Ianăş Bumbăcilă
Cu'n tun de cireş subsuoară,
Şi tremură marele herţog, să moară
De frică în valea Mehadiei jos.

Solo B

Pavel Dărăbanţu, vajnic, mânios,
Invârteşte facla aprinsă în mână
Şi-o asvârle'n mânăstirea păgână
Sângeorz — şi Ciacova-o sparge-o dărâmă...

Solo T.

Falnic trec fraţii Moharu, călare pe smei,
Cu voinici şasesute, mari şi laţi în spate,
Toţi cu flinte bune şi hangere late,
Şi tari, de să baţi tot pământul cu ei !

Solo F

Şi'n urmă-le arde Vârşeţul în zare,
Cuibarul nemţesc,
Mari flăcări se'nalţă şi cresc
Sub cerul noptatec
Ca o imensă şi roşie floare.

Solo T.

Nicoliţă, ce-i spune „arhitâlhariul",
Cu-o flintă în mână şi'n brâu c'un pumnal,
Şi'n ochi cu fulgerătoare văpăi,
Işi struneşte vânjos armăsariul
Ce-l urcă măreţ, în marş triumfal
Spre albastre-ale văzduhului căi.

Solo B

Neatinse de-al vremilor val
Fâlfâe'n soare steagurile mândre
Ale căpitanului Iacob :
Cu mână 'nzeuată şi grea
Izbeşte'n poarta de-arama-a Istoriei
Şi-şi face intrarea'n alai de izbânde.

Corurile B—T.

Cete după cete ţăranii eroi,
Cei care-au căzut în luptă făţişă
Si aspră şi cruntă pentru ogor,
Se 'nalţă în zare, în falnic convoi
De umbre măreţe.
Pentru întregul popor
Ei au tăiat cărare slobodă, largă,
Prin holdele vremii
Cu coasele lor.

Orchestra

Motive de marş funebru.

Solo F

Surate
E ceasul cel greu al aducerii-aminte !

Corul F.

E ceasul durerii.

Solo B

Mărire eroilor căzuţi.

Solo T.

Ofrandă de suflet pentru cei căzuţi.

Solo F

Ofrandă de milă pentru cei răpuşi.

Orchestra

Marşul funebru. Scurtă pauză, apoi semnele de luptă tot mai apropiate.

III.

Eroica

(Lumina devine din nou sclipitoare. Umbrele spânzurătorii şi roţii se destramă. Ţăranul cu coasa desdoită îşi înalţă semeţ capul.)

Cronicarul

Ci iată din nou se învolburară sufletele, întru vajnică răsbunare. Cetele cărăşene, se adunară iarăşi, purtate de focul sufletelor încinse de jale. O mie de ţărani din Caraş porniră

cu aspră mânie, să răsplătească, din plin și însutit, urgia cea grea, care le omorâse frații, copiii și părinții, și le jărui căminurile.

Desfășurate larg în bătaia vântului de iarnă, în fruntea cetelor, fluturară vechile steaguri ale căpitanului Iacob, care căzuse frumos, cu fața la dușman, în lupta dela Iasenova.

In ziua de 13 a lunei lui Făurar iscoadele trimise înainte se întoarseră cu vești mari. O oaste împărătească, în coloană lungă, se apropie pe drumul cel mare al Vârșețului. In față husarii, înșirați în rânduri deslânate, lăsați trândavi și fără griji în șele, apoi pedestrime multă cu arme noi, și'n urmă gloată proastă de strânsură. Cărășenii se sfătuiră. Și încă în aceeași zi porniră la drum. Iar zorile zilei următoare, zorile lui 14 Făurar 1739 îi găsiră așezați, fiecare ceată la locul ei, în larg cerc de fier, ascunși de păduri și așezați chiar la cotitura drumului. Gura capcanei fusese deschisă, ca oastea împărătească să poată întra întreagă și fără vreo bănuială, iar după ce vor fi trecut și cei mai de pe urmă, să se închidă în urma lor ca o lespede de mormânt. Incă înainte ca soarele să împrăștie negurile dimineții, nebănuitoare oastea austriacă intră în pădure. Iar când cotitura drumului rupse în două coloana, tăind călărimea de pedestrime, un corn de bou sună un semnal. Și dintr'odată, troznira flinte și icniră înainte cetele. Codrul vui de strigătele de luptă ale țăranilor cărășeni:

Solo B

Moarte cutropitorilor nemți !

Solo T.

Moarte cutropitorilor nemți !

Solo F

Moarte cutropitorilor nemți !

Corurile B—T—F.

Moarte cutropitorilor nemți !

Corul B.

Desdoitele coase in mânile noastre
Sunt paloșe de foc,
Aspre și neîndurate lovesc
Purtate de duhul cel aprig
Al cruntei răzbunări.

Corurile B—T.

Trageți ortaci cu nădejde
Cu desdoitele coase de-oțel,
Fiece braț să deschidă
Cărare lungă și lată
Prin astă neghină spurcată!

Solo B

Lovește, ortace, lovește !

Solo T.

Fără de milă, neinduraţi !

Solo F

Lovește'n călăii fraților tăi !

Corurile B—T.

In cercul de fier al brațelor noastre
Să-i strângem năpraznic, ortaci,
Cu vârful de-oțel al coaselor aspre
Noi să-i strivim neînduraţi.

Solo T.

Nălțați ortacilor mândrele steaguri

Solo F

Să fâlfâie' aprige'n vânt

Solo B

Nainte cu ele spre inima oastei dușmane !

Corurile B—T—F.

Pe urmele lor vijelie-i năvala cea mare,
Și încordatele brațe 'narmate,
Ca fulgere vii izbesc în dușman,
Ii sparge, îi împrăștie și iar îi adună,
Și-i vântură-apoi pleavă ușoară în vânt.
Și-i svârle în fugă nebună...

Cronicarul

...și în ziua aceea duhul răzbunării cântă în șuiere de coase ascuțite...

Corurile B—T.

Noi suntem răzbunarea !

Corul F.

Voi sunteți răzbunarea !

Corurile B—T.

Noi suntem răzbunarea cea mare,
Cu dreaptă măsură plătind
Tiraniei orice fărdelege,
Și călăilor moartea
Cu moarte răsplătind.

Solo T.

Sângele cărășanului Iacob
Inscrie acum dâră de foc
Spre inima oastei dușmane.

Solo B

Și ortacii lui buni cari alături căzură
Azi luptă din nou lângă noi;

Corurile B—T.

Ne încordă năprasnic a brațelor vrere
Și grele ca piatra le-apasă 'n izbirea
Cea tare spre dușman.

Corul T.

Cântând ne arată-acum calea
Spre biruința cea mare
Convoiul de umbre al celor uciși
Mișelește, fără de luptă, surprinși
De a călăilor oaste.

Orchestra

Semnale de luptă

Solo B

Trageţi ortaci cu nădejde,
Cu desdoitele coase,
Umplea-vom noi astăzi câmpia cu oase
De dușmani netrebnici,
Și ierburi, și florile toate
Cu sânge vor fi adăpate,
Și n'om dărui îndurare
Niciunui singur dușman,
Căci cei cari uciseră sate întregi,
Și femei, și copii, și moșnegi,
Zadarnic cerși-vor cruțare !

Corurile B—T.

Trageți ortaci cu nădejde,
Cu desdoitele coase,
Umplea-vom noi astăzi câmpia cu oase
De dușmani netrebnici.
Și ierburi, și florile toate
Cu sânge vor fi adăpate,
Și n'om dărui îndurare
Niciunui singur dușman,
Căci cei cari uciseră sate întregi,
Și femei, și copii, și moșnegi,
Zadarnic cerși-vor cruțare!

Cronicarul

Asemenea năprasnicului vânt Coșava, ce învolbură apele Dunării cărășene, sfărâmând într'un singur vârtej oameni și corăbii, năvala țăranilor sfărâmă detot oastea împărătească. Abia scăpat-au cu viață, ca să ducă solie amară Impăratului la Viena, 16 înși dintre husari și 10 din pedestrime.

Orchestra

Motive din Marșul eroic.

Cronicarul

Pe câmpul de luptă...

Solo B

Cărășenele steaguri
Flutură în soare
Pânze de foc.

Solo T.

Biruitoare...

Solo F

Biruitoare...

Corurile B—T—F.

Biruitoare...

Solo T.

Biruitoare se'nalță
Ca flacări nestinse
In veacul de foc.

Corul T.

Flacări nestinse
In veacul de foc.

Solo B

Cu vuiete mari, de mare furtună,
Involburară răzmerițí, răscoale și aspre revolte
Țăranii valahi,
Și toată-a Carpaților arcuită cunună
S'aprinse
Și'n vâlvătaie de flacări involte
Ea arse vreme de-un veac.

Solo T.

Veacul de foc...

Solo F

Veacul de foc...

Solo B—T—F

Veacul de foc !

Solo T.

Suflete încinse
De răni fără leac
Porniră răscoala cea mare prin veac,
Și neamul carpatic întreg îl cuprinse
Năprasnică poftă de luptă,
Pentru dreptate mai multă
Și viață slobodă'n veci...

Solo F

Pe vechi și umblate poteci
De aspre răzvrătiri
Umblară semeți țăranii carpatici,
Călcând în picioare pe sbiri.

Solo B

Un veac întreg l-au umplut cu aspre revolte !

Solo T.

Un veac întreg l-au aprins cu flacări involte !

Solo F

Veacu'ntreg l-au luptat și cu și fără noroc...

Solo B

Veacul cel mare, veacul de foc !

Solo T.

Veacul de foc !

Solo F

Veacul de foc...

Veacul de foc...

Cronicarul

In veacul al optăsprezecelea al numărătoarei noastre de vremi, țăranii din îndoitura dinspre soare apune a Carpaților, cu fără de număr jertfe de vieți, căzând eroic în lupte deschise, urcând semeți pe trepte de spânzurători, îndurând tăcuți frângeri pe roată și arderi pe rug, înscriseră în veac, cu sânge și foc, cerințele lor, cari apoi, călite în flacăra luptelor multe s'au preschimbat în porunci pentru veleaturile toate următoare. Ci astfel cuvântă poruncile țăranilor din Veacul de foc :

Orchestra

Incepe Apoteoza, merge crescendo cu textul și culmină în fortissimo după ultimele cuvinte ale Corurilor.

Solo B

Țăranul să fie stăpân pe ogor !

Corurile B—T—F.

Țăranul să fie stăpân pe ogor !

Solo T.

Și toți cari muncesc, stăpâni pe munca lor!

Corurile B—T—F.

Și toți cari muncesc, stăpâni pe munca lor !

Solo B

Oamenii muncii, cu toții 'mpreună,
Pornind la lupta cea mare și bună
Și dreaptă, cu glas de furtună
Să cheme, să'nalțe mulțimile toate...

Corurile B—T—F.

Oamenii muncii, cu toții 'mpreună,
Pornind la lupta cea mare și bună
Și dreaptă, cu glas de furtună
Să cheme, să'nalțe mulțimile toate...

Solo B

Spre libertate !

Solo T.

Spre libertate !

Solo F

Spre libertate !

Corurile B—T—F.

Spre libertate ! Spre libertate ! Spre libertate !

Cortina se lasă pe ultimele acorduri ale orchestrei.

Armoniul fermecat

de Iulian Popa

Era un apus cald şi roşu, care parcă ieşea mai mult din pământ. Sus cu cât priveai mai sus, era mai senin, mai uşor. Aveai impresia că jos se întâmplă ceva, iar sus pe cer, este reflexul îndepărtat şi palid, a unui mare mister pământean.

Dar acest tablou este prea romantic, cum ar spune fratele meu magistratul. Astăzi se scrie altfel, mai realist, mai aproape de viaţă.

Şi totuşi îmi aduc bine aminte că aşa era, pentrucă am legat de acest sfârşit de după masă două evenimente: Muchili cel mic împlinea cinci ani, iar Muchili cel mare cu mine, trebuia să plecăm la o mătuşe a lui, fermieră în partea de apus a ţării. Şi apoi ce sunt eu vinovat că natura aproape în toate manifestările ei este romantică? Aurora şi dimineaţa, chiar când cerul e tomnatic, tot romantice sunt. La fel şi amiaza, când parcă apele se despart şi adapă cerul. Noi oamenii ne schimbăm mereu obiceiurile şi gesturile, dar natura rămâne aceaş: puţin blegută şi totuşi atât de expresiv frumoasă.

Am văzut până acum vreo patruzeci de primăveri şi tot atâtea ierni, numărând numai pe cele de care îmi aduc aminte. Am văzut furtuni şi zile calde, în care şi gândurile bolesc, căutând streşinile. Şi totuşi le aştept în fiecare an, le aşteaptă parcă sufletul meu, care nu cred să fie chiar romantic.

Totuşi îmi aduc aminte de o zi, care poate să scape de vina, care mi s'ar putea aduce, că îmi plac apusurile calde şi aprinse. Tot o după masă. Tot de vară. Cerul coborâse jos şi era murdar, cenuşiu şi leşiatic. Ploua mărunt. Oamenii mergeau adunaţi pe stradă şi grăbiţi. Ploua de două zile.

Deşi mie zilele acestea realiste nu îmi plac, vreau să fiu de data asta la modă.

Aşa era deci, în ziua când Muchili cel mic împlinea cinci ani şi eu cu Muchili cel mare trebuia să plecăm la o mătuşe a lui, fermieră în partea de apus a ţării.

Muchili cel mic, trebuia să rămână acasă, cu o altă mătuşe a lui, mai mică, un sfredel de fată, cu mintea tăiş de cuţit. Drumul până la fermă era greu şi nu puteam rămâne decât câteva ore. Era deci, una din călătoriile acelea care obosesc în loc să recreeze, deşi cam tot numai de plăcere era.

In timp ce ne gândeam cum să-i spunem lui Muchili cel mic, că va trebui să lipsim o zi şi noaptea aceea, l-am surprins în conversaţie cu un prieten mai mare a lui, cu Nelu Codiţă, cum îi spuneam, pentrucă deşi mărişor, era veşnic după tatăl lui. Impreună mergeau la plimbare, împreună la Biserică, pentrucă tatăl lui era preot şi la popicărie tot împreună mergeau, unde împărţeau prieteneşte paharul cu bere, obişnuit pentru o jumătate de zi de joc şi de odihnă.

Nelu Codiţă, isprăvise ultima clasă primară şi acum urma să între la liceu. Era cel mai bun elev din clasă, prieten cu majoritatea profesorilor dela liceu, pe care îi cunoştea dela popice.

Şi spunea lui Muchili cel mic, care îl asculta atent, că el va intra la liceu şi că dacă de două zile nu a mai fost să-l vadă, este pentrucă a umblat după semnăturile colegilor care vreau să se înscrie la liceu. A făcut el o petiţie şi acum e iscălită, prin care ei, cei ce vor intra în clasa I. de liceu, cer direcţiunii liceului să fie daţi tot învăţătorului Mateias, care i-a învăţat patru ani la şcoala primară să-i înveţe şi în continuare la liceu. Deoarece ei s'au simţit foarte bine şi sunt obişnuiţi împreună.

Muchili cel mic, îl privea atent pe Nelu Codiţă, dar părea că nu prea înţelege, preocupările prietenului lui. Era cu o sonerie mică în mână şi aşa cum se uita la Nelu Codiţă, am avut impresia că şi-a uitat că ţine ceva, deşi nici o expresie a feţei nu arăta a fi absent.

Eu cred că, Muchili cel mic, în clipa acea nu avea nici un gând; se simţea bine, atât de bine încât poate nici nu vedea nimic. Cred că l-am văzut şi altădată în situaţia asta, când am crezut că simţurile şi gândurile îi sunt abolite, când viaţa din el trecuse în viaţa din tot ce îi înconjoară, iar revenirea venea sub forma unui impuls exterior, care îi avânta mâinile şi picioarele, neritmic la început apoi din ce în ce mai precis, până se constituia în ceiace era el. Atunci, dacă se vedea privit, devenea sentimental şi cred că nu greşesc, dar atunci avea cele mai mari isbucniri de bucurie. Se bucura poate de viaţă sau poate de senzaţia de trecere a vieţii lui în nesfârşita viaţă a Cosmosului.

Aşa a făcut şi atunci, a alergat spre mama lui şi i-a cuprins faţa cu mânile, apropiind-o de el.

— Ce l-a apucat? — m'a întrebat Muchili cel mare.

Am vrut să o dojenesc că nu înţelegea, dar am uitat repede că m'a întrebat ceva. Abia după ce Muchili cel mic a plecat, la prietenul bun, mi-am amintit de întrebare. Am vrut să ştiu cum era întrebarea, să o mai aud odată:

— Ce m'ai întrebat?

Muchili cel mare a tăcut, m'a privit înseninată şi a răspuns:

— Dă-mi un ochi să mă joc cu el.

Imi dădeam seama că şi ea a înţeles ceva, tot atât de profund ca mine, chiar dacă nu era identic.

— Ar trebui să ne gândim ce îi spunem lui Muchili cel mic, am reluat eu cursul normal al preocupărilor noastre.

*

Astfel timpul plecării ne-a surprins nepregătiţi. Muchili cel mare era îmbrăcată, gata de plecare.

Atunci am început eu vorba:

— Dragă Muchili, Mamiţi va lipsi astăseară şi mâne. Mâne pe timpul acesta suntem acasă. Nu-i aşa că tu vei fi cuminte?

Muchili cel mic, nu mi-a răspuns nimic, a căutat cu ochii trişti şi încordaţi pe mama lui.

— Da, dragă Muchili, trebue să plec. Să fi cuminte. Bine?

Ochii lui Muchili cel mic au devenit mai trişti. Buza de jos s'a despărţit de cea de sus, căzând puţin în jos. Imi era teamă că va plânge, dar s'a îndreptat greoi şi liniştit spre armoniul automat.

Era un armoniu obişnuit care avea şi un dispozitiv automat. Mişcând din pedale cânta Invitaţia la vals de Weber, pe care o avea înregistrată pe un sul de celofan.

— Acum plec, a spus Muchili cel mare îmbrăţişându-l.

Muchili cel mic, şi-a lipit buzele de faţa ei şi a îmbrăţişat-o.

— Nu pleca.

— Dar trebue, dragoste. Trebue.

Muchili cel mic avea ochii înrouraţi.

— Atunci, dacă trebue, stai să mă aşez la armoniu, să nu aud când pleci.

Şi s'a aşezat pe scăunelul mic, apăsând pedalele. Armoniul începu Invitiţia la Vals.

— Mamiţi eşti aici? a întrebat fără să se întoarcă.

— Da, dragă Muchili, sunt aici.

A cotinuat să apese pe pedale, din ce în ce mai repede, mai tare.

— Sunt tot aici scumpul meu... a spus Muchili cel mare, în timp ce se îndepărta pe vârful picioarelor.

— Mai eşti Mamiţi?

Dar nu a mai răspuns nimeni.

Atunci, cântecul a pornit mai repede, mai furtunos, iar din ochii lui albaştri ca mărgelele curgeau mărgele de lacrimi.

— Oare a ajuns la poartă? a întrebat el strigând, parcă luptându-se cu vijelia cântecului.

— Oare a ajuns pe stradă? — a strigat mai tare. După un timp, fără să încerce măcar să îşi şteargă lacrimile.

— Oare a ajuns la gară?

Mătuşa lui mai mică, s'a apropiat de el, i-a şters lacrimile şi i-a oprit picioarele.

Atunci pot să mă culc.

Era obosit. Nu mai putea nici plânge.

Din tren priviam luna plină pe cer şi mă gândeam la el... carne plăpândă, scăldată de lacrimi...

Dar am promis că voi scrie o poveste realistă, şi vreau să mă ţin de cuvânt. Pentrucă dacă o va citi fratele meu magistratul să nu mai spună că sunt romantic.

Trenul deci, înainta în noaptea murdară şi auziam picăitul ploii mărunte, ca pe o tobă într'un marş al celor învinşi.

A. Ciupe — Compoziţie

VIAŢA LUI ALEXANDRU PUŞKIN

de ALEXANDRU JEBELEANU

S'a născut în anul 1799 la Moscova în mediul somptuos al nobilimei ţariste, ca al doilea fiu al lui Serghei Lowovici Puşkin şi a Nadejdei, născută Ossipova. Puşkin se scoboară prin mama sa dintr'un abisinian, venit în Rusia pe timpul domniei lui Petru cel Mare şi care a fost unul din favoriţii acestuia. Se vede, în trăsăturile sale şi se evidenţiază în operile sale, urmele acestei origini exotice.

Când Alexandru Puşkin împlineşte 17 ani, e dus la internatul din Ţarkoe-Selo, liceul înfiinţat de ţar pentru copiii nobililor. Această deosebită favoare ce i-se acordă se datoreşte numai unchilor săi literaţi, cu relaţii înalte.

Ţarkoe-Selo va însemna un capitol important în viaţa lui Alexandru Puşkin. La început nu străluceşte în rândurile colegilor săi, dovedind o slabă pricepere la materiile de precizie. In schimb viitorul poet uimeşte profesorii prin largile sale cunoştinţe din domeniul literaturii franceze, din care ştie să recite opere întregi.

Viaţa severă din acest internat nu se potriveşte cu firea lui Alexandru Puşkin. Temperamentul de răsvrătit al acestuia, prinde să se manifeste din ce în ce mai viguros, împotriva metodelor internatului. Ingenios, neastâmpărat, pune la cale fel de fel năsbâtii de internat care sunt pedepsite cu severitate. Câştigă profesori care îl iubesc, datorită talentului său literar şi alţii care îl urăsc de moarte.

Insă gloria lui Puşkin din acest liceu începe. In ziua marelui examen a fost însărcinat, ca „poet al şcoalei" să recite o poezie în cinstea lui Derjavin, poetul oficial de pe atunci, încărcat de glorie, care făcea parte din comisie. Alexandru Puşkin recită poema „Amintirile dela Ţarkoe-Selo" — dealtfel prima operă a acestui poet, după care Derjavin se ridică cu lacrimi în ochi, spunând: „Eu nu am murit".

Toate saloanele află aceasta, iar Alexandru Puşkin devine o personalitate notorie şi faima lui începe să se răspândească prin lume.

După ce Alexandru Puşkin tipăreşte primul său mare poem intitulat „Ruslan şi Ludmila", început chiar din anii de liceu, devine celebru în toată Rusia. Lumea prinse să cunoască nu numai un talentat poet, un poet de o rară simplitate, ci şi un spirit de largi orizonturi, un interpret direct al năzuinţelor şi suferinţelor poporului.

In Rusia, stăpânea pe vremea aceea sbirul Araceev, om incult şi fără scrupule morale, însărcinat cu supravegherea ultimilor ani de domnie, ai ţarului Alexandru I. Puşkin care îndrăznea tot mai mult să-şi afirme ideile sale de libertate este pus sub urmărire.

Un poem intitulat „Libertatea", protestează direct împotriva robiei ţăranilor ruşi. Atmosfera din jurul său devine tot mai greoaie. In fine, Puşkin, alături de gruparea avantgardistă „Arzamas", „luptă pentru afirmarea ideilor progresiste în cultură şi în societate", atacând violent pe Araceev.

Araceev cere şi obţine dela ţarul Alexandru I, deportarea poetului în Siberia. Prin intervenţia prietenilor însă, pedeapsa fu îndulcită, iar Puşkin trebui să se lege că timp de zece ani, nu va mai scrie nimic împotriva guvernului.

La 6 Mai 1820, Puşkin părăseşte Petersburgul, îndreptându-se spre Ecaterinoslav, prima etapă a exilului. Aci stă numai 18 zile. Un general prietenos, admirator al poetului îl ia pe Puşkin cu sine în Caucaz şi apoi în Basarabia. In timpul cât a stat aci, Puşkin scrie multe opere de seamă, dintre care amintim: „Prizonierul din Caucaz", „Briganzii", „Fântâna din Bahcisarai" şi „Ţiganii", înfăţişând cu multă sensibilitate această lume, nouă pentru el.

După o şedere destul de îndelungată la Chişinău, în 1823 fiind numit contele Voronţov guvernator general al Basarabiei şi al Ucrainei, Alexandru Puşkin obţine transferarea la Odessa. Cel mai frumos port la Marea Neagră avea să-şi lege astfel numele de existenţa marelui poet. Dar purtarea lui Puşkin începe din nou să nu fie pe placul autorităţilor, fiindcă poetul bolnav de plictiseală lua parte la diferite „scandaluri", datorită cărora s'au alarmat servitorii supuşi ai ţarului. Aci Alexandru Puşkin scrie splendida poemă „Către Mare", unde reuşeşte să eternizeze o parte din sbuciumul sufletului său. Redăm un fragment:

„Azi e pustie lumea. Ce ţărm îmi dai povaţă
Să cuceresc în larguri, ocean? In orice parte
E-aceiaşi soarta lumii. Oriunde-un strop de bine
Se'nalţă, în adâncuri pândesc porniri deşarte,
Când lanţul tiraniei visarea'n loc o ţine.
Rămâi cu bine, Mare! Senina-ţi frumuseţe,
Nici când nu se va şterge din mintea mea, şi mult,
Mult timp în înserare pe gânduri am s'ascult
Cântarea ta, când zarea se scaldă'n mii de feţe.
Prin codrii şi prin mute singurătăţi, purtând
Icoana ta de vrajă în suflet, fără vrere
Voi tresări, când unda svonind ca o părere,
Va scânteia pe creste de-apururi murmurând."

(Trad. de Al. Iacobescu)

Puşkin este trimis pe pământul părintesc Mihailovskoe, lângă Poskov, după ce, revoltat, mai înainte voise să fugă în străinătate. Astfel guvernul îl pune sub paza tatălui său, Serghei Lowovici Puşkin, care nu-şi putea suferi fiul pentru ideile sale „antinaţionale". Supraveghiat la orice pas de servitori, în mijlocul unei nesfârşite câmpii, lângă un părinte ursuz şi duşmănos, profetul sufletului rus e silit să-şi îngroape zilele, plictisit şi descurajat. Totuşi aci Puşkin scrie capodopera sa „Eugen Oneghin" şi începe marele poem dramatic, Boris Godunov.

Nu mult după moartea ţarului Alexandru I, Puşkin primeşte o depeşă dela Nicolae I, noul împărat, ca să se prezinte cât mai curând la Moscova. Puşkin, care aflase de marele complot al „Decembriştilor", ce mai înainte formau societatea „Arzamas" al cărei membru fusese şi el îşi închipuia că este chemat pentru a fi dat pe mâna călăilor. Totuşi îşi luă inima în dinţi şi la 8 Septembrie 1826, Alexandru Puşkin se află în anticamera lui Nicolae I. Spre marea sa mirare însă, ţarul Nicolae I, îl eliberează de pedeapsa exilului cu condiţia de a nu mai scrie nimic împotriva guvernului.

Poetul e acum maturizat şi sătul de exil, astfel că măgulit de politica subtilă a împăratului, primeşte pactul, consolându-se în tăcere: „lira mea a stârnit sentimente bune, pentrucă într'un veac necivilizat am cântat libertatea, am propovăduit iubirea pentru cei decăzuţi." Sau: „sămănător al libertăţii în deşert, am ieşit prea de vreme înaintea zorilor."

După atâţia ani de exil şi plictiseală, Puşkin se aruncă cu sete în mijlocul plăcerilor vieţii. Viaţa îl prinde în vârtejul ei, îl trage la fund şi Alexandru Puşkin, marele poet, se pierde sub valurile ei.

La 18 Februarie 1831, Puşkin se căsătoreşte cu Natalia Gonciorova. De acum începe tragedia vieţii sale. Nicolae I, dă un larg concurs tinerei perechi, invitându-i la curte. Natalia Puşkin străluceşte în saloanele ţarului mai mult decât geniul soţului său. Este curtată de toţi nobilii şi chiar împăratului îi place s'o vadă cât mai des.

Puşkin fu numit „Gentilom de cameră al curţii Imperiale, titlu care se dădea mai ales tinerilor ofiţeri din nobilime. In uniformă, mic de statură şi nu prea frumos, Alexandru Puşkin se simte ridicol, alături de minunata lui soţie. Astfel că în vara următoare, Puşkin îndrăzneşte să demisioneze din această demnitate. Nicolae I, indignat, îi primeşte demisia cu condiţia ca Puşkin să nu mai frecventeze Arhiva palatului, de unde îşi lua documentele pentru opera sa „Petru cel Mare", la care lucra.

Puşkin, amărât, evită serbările dela curte, fuge de oameni şi se izolează în singurătate.

In timpul aceasta soţia sa devine amanta lui George-Charles D'Anthés, clasicul „june prim", cu care îl înşeală în văzul lumei.

La 4 Noembrie 1836, poetul primeşte prin poştă o scrisoare insultătoare, în care era scris că a fost numit „coajutor al Marelui Maestru al Ordinului Incornoraţilor". Această insultă a dus pe Puşkin la duelul cu D'Anthés.

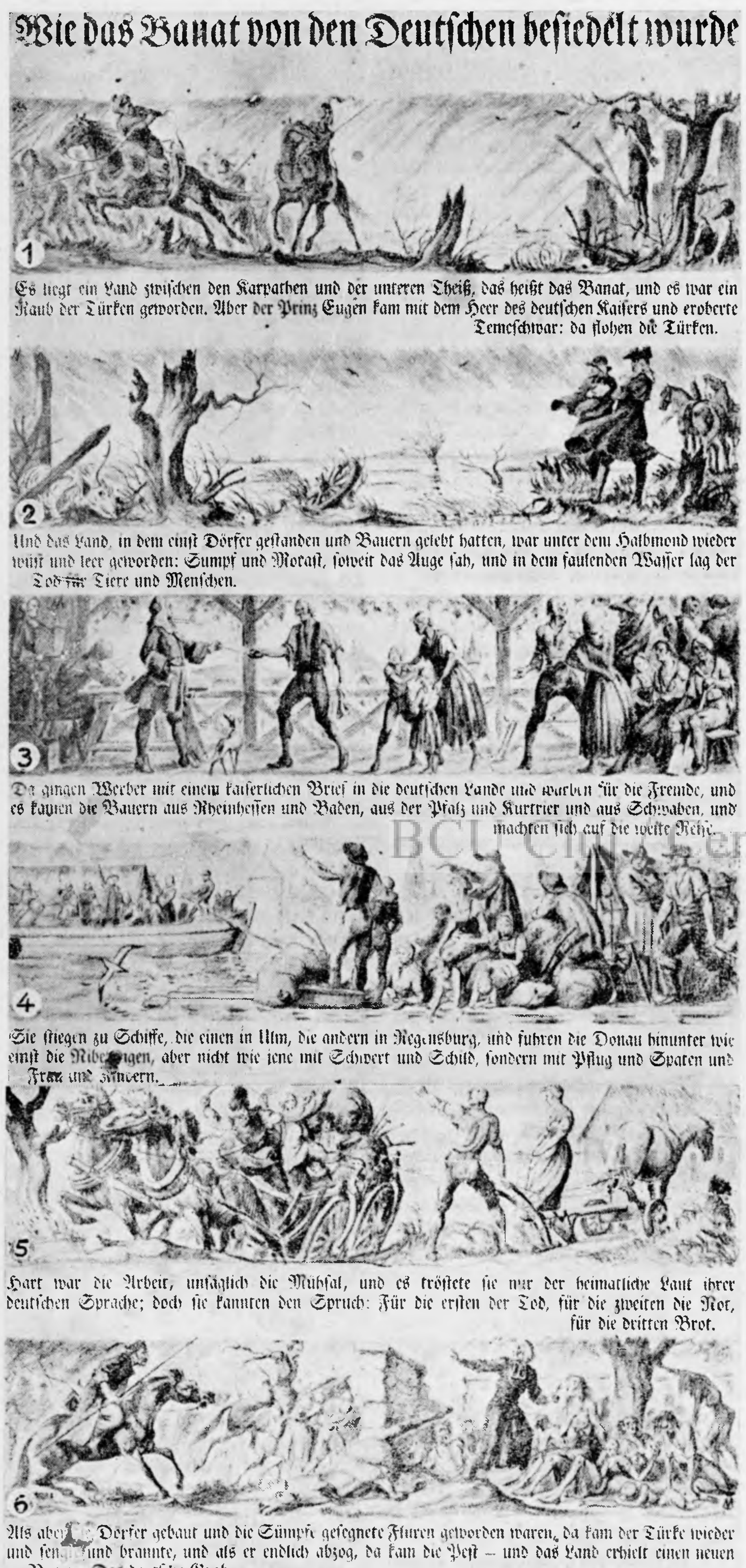
In ziua duelului Alexandru Puşkin părea liniştit şi merse cu fruntea senină la locul ales. Duelul acesta avea să încheie viaţa marelui poet. George-Charles D'Anthés, un tânăr fără scrupule morale, trase primul, înainte de a ajunge la bariera prestabilă, rănind mortal pe Puşkin. După două zile de chinuri, Alexandru Puşkin, poetul libertăţii, care a ieşit la semănat înaintea zorilor, se stinge din viaţă la vârsta de 38 ani, iertând nu numai pe soţia sa păcătoasă, dar şi pe amantul ei. Ultimile sale cuvinte au fost: „Viaţa s'a sfârşit... Ce greu mă apasă!"

SPULBERAREA UNUI FALS ISTORIC

de IOSIF ALDAN-MOISI

Pare oarecum straniu, chiar pentru omul obişnuit să privească cu obiectivitate peste întâmplările vremurilor, cum o aproape nebăgată în seamă falşificare a istoriei, poate modifica într'un anumit sens viaţa unui popor şi până la sfârşit să-i pecetluiască soarta.

Pornim dela faptul, susţinut de Griselini, că la aşezarea coloniştilor germani aici în Banat, aceştia ar fi găsit un pământ aproape nelocuit, mocirlos şi necultivat, pe care, după eliberarea (?) sa de sub Turci, stăpânirea austriacă l'ar fi populat şi civilizat, dându-i a formă apropiată de cea de astăzi. Griselini redă faptele în mod erudit şi pretenţios, dar în esenţa lor sunt aceleaşi ca cele din zugrăvelile alăturate, sub formă de delicioase naivităţi. Priviţi clişeele şi subtextele; ingeniozitatea cunoscută a neamţului a reuşit să înfăţizeze în 8 chipuri aproape întreaga istorie a colonizărilor, „omiţând, bine înţeles, cele de omis".

Wie das Banat von den Deutschen besiedelt wurde

1. Es liegt ein Land zwischen den Karpathen und der unteren Theiß, das heißt das Banat, und es war ein Raub der Türken geworden. Aber der Prinz Eugen kam mit dem Heer des deutschen Kaisers und eroberte Temeschwar: da flohen die Türken.

2. Und das Land, in dem einst Dörfer gestanden und Bauern gelebt hatten, war unter dem Halbmond wieder wüst und leer geworden: Sumpf und Morast, soweit das Auge sah, und in dem faulenden Wasser lag der Tod für Tiere und Menschen.

3. Da gingen Werber mit einem kaiserlichen Brief in die deutschen Lande und warben für die Fremde, und es kamen die Bauern aus Rheinhessen und Baden, aus der Pfalz und Kurtrier und aus Schwaben, und machten sich auf die weite Reise.

4. Sie stiegen zu Schiffe, die einen in Ulm, die andern in Regensburg, und fuhren die Donau hinunter wie einst die Nibelungen, aber nicht wie jene mit Schwert und Schild, sondern mit Pflug und Spaten und Frau und Kindern.

5. Hart war die Arbeit, unsäglich die Mühsal, und es tröstete sie nur der heimatliche Laut ihrer deutschen Sprache; doch sie kannten den Spruch: Für die ersten der Tod, für die zweiten die Not, für die dritten Brot.

6. Als aber die Dörfer gebaut und die Sümpfe gesegnete Fluren geworden waren, da kam der Türke wieder und sengte und brannte, und als er endlich abzog, da kam die Pest – und das Land erhielt einen neuen Namen: Das deutsche Grab.

7. Doch wieder kamen deutsche Bauern und Handwerker: aus Westfalen, aus Lothringen, aus fränkischen und schwäbischen Gauen, und dann zählte das Land achtzig deutsche Siedlungen mit mehr als fünfzigtausend deutschen Seelen.

8. Und die Spaten taten ihre Arbeit, die Spitzhacke riß den Boden auf und die Pflugschar durchschnitt ihn, und die deutsche Hand säte die Saat in fremde Erde, und die ließ es wieder hundertfältig wachsen: eine Kornkammer ward aus dem Banat.

Un document despre felul cum se făcea în Banat propaganda hitleristă, prin falsificarea categorică a istoriei. Mai mult, această prezentare falsă avea în acelaş timp şi un caracter vădit antiromânesc.

Griselini acesta se zice că a fost un mare învăţat al timpului său. Dar nicăeri nu se spune că Griselini a fost, de fapt, un istoric de casă, mai mult, un istoric de curte, cu unul care netezea prin scrierile sale drumul imperialismului habsburgic. Ori tocmai aceste amănunte despre Griselini au făcut pe unul dintre istoricii noştri „şi anume pe prof. I. Stoia-Udrea" să nu se oprească la cele afirmate de el şi să răstoarne prin dovezi neîndoielnice că aşa zisa civilizare a ţinuturilor bănăţene este o afirmaţie neîntemeiată şi că susţinerea acestei afirmaţii, de către istoriografii germani din Banat, este o neruşinare. Iar motivul pentru care s'a crezut că este nevoie să se falşifie acest capitol de istorie este iată şi deadreptul ridicol. Nu ne putem gândi, că istoricii germani ai timpului n'ar fi putut spune lucrurilor pe nume şi să arate colonizarea Banatului ca ceia ce a fost întradevăr: creearea artificială a unei mase de neam germanic în drumul expansiunei austriece înspre Sud-Estul European. Aceasta au fost coloniştii germani, atât la început, cât şi în decursul timpului: puntea imperialismului habsburgic de acum 200 de ani şi a celui german hiterist din timpurile noastre. Dar de dragul unei aşa zise prezentări elegante a lucrurilor, istoriograful de curte Griselini, ca şi cei cari i-au urmat întru slugărnicie, au numit „eliberare" înfiltrarea de nimeni dorită a nemţilor din Banat, iar stăpânirea prin silnicie a ţinuturilor bănăţene, „operă de civilizare".

•

Iată însă, că după cercetările şi documentele pe care le posedă bunul şi seriosul cercetător al istoriei bănăţene —, prietenul Ion Stoia-Udrea —, lucrurile nu stau chiar aşa. Reproducem, — fragmentar şi minimal, câteva argumente.

La 1718, adică în momentul în care au pus piciorul în Banat primii colonişti germani, se găseau în cuprinsul Banatului, după o conscripţie din 1717, 663 de sate, iar după o hartă a contelui Mercy se găseau tot aci, între anii 1723—25, un total de 892 de sate. Desigur, că aceste date nu ajung pentru a stabili, măcar cu aproximaţie numărul locuitorilor băştinaşi, dar ele sunt suficiente pentru a dărâma afirmaţia cum că la acea dată Banatul ar fi fost un ţinut pustiu şi mocirlos, ai cărui singuri stăpâni ar fi fost corbii şi cucuvelele.

La 1722, contribuţia Banatului,, în impozite directe, faţă de Impărăţie, este de 300.000 de florini, la care dacă se adaugă cei 100.000 de mii de florini storşi din zeciueli, putem deduce că dintr'un teritoriu părăginit şi nepopulat, cum este arătat Banatul de către istoricii vremii, nu se putea încasa atâta.

In 1719, zeciuelile care se ridicau numai din districtul Panciova — „cel mai devastat şi cel mai călcat de oşti", ating cantitatea de 770 măsuri (cca 38,000 kg) de grâu şi 260 măsuri de orz, ceiace, raportat la vremuri şi împrejurări, nu este chiar atât de puţin. Unde sunt după, acela preţuitele vinuri băştinaşe, cu trans portul cărora la Viena, contele de Mercy a omorât mulţime de vite de robot. Cum rămâne atunci cu afirmaţia, pe cât de străvezie, pe atât de nedreaptă că „dela Romani încoace, pământul Banatului n'a mai fost spintecat de plug"?!

Dar afirmaţia, cum că din primul moment coloniştii germani ar fi întreprins o operă de „civilizare" a Banatului, este deadreptul neruşinată. Prof. Ion Stoia-Udrea este în posesia unui document original, pe care domnia sa îl numeşte cu justificată ironie „actul de naştere al coloniştilor nemţi în Banat" şi din care se poate vedea cam în seama cui a fost dată sarcina istorică de civilizare a Banatului. Oameni deportaţi pentru depravare, cerşetorie şi tâlhărie, faţă de care administraţia austriacă locală a fost nevoită să întrebuinţeze tot felul de mijloace coercitive pentru ca să-i facă să muncească. Aceştia au fost timp de câteva decenii singuri coloniştii germani în Banat. Putem oare crede că aceşti indivizi dubioşi au putut constitui elementul de progres, despre care vorbeşte istoriografia germană că ar fi adus civilisaţia apuseană în Banat?

•

Ne-am adus aminte de aceste lucruri în momentul în care am găsit printre hârţoagele redacţiei unui fost ziar hitlerist un carton cu desenele şi subtextele din clişeele alăturate. O piesă neînsemnată din uriaşul arsenal al propagandei hitleriste dar multgrăitoare dacă e privită cu atenţie.

De ce, însă, am ţinut să relevăm acest destul de mărunt document, care în felul lui este totuşi un document?

In nici un caz nu pentru a pune la locul cuvenit adevărul istoric în sine, căci aceasta s'a făcut şi se face mai departe de către specialişti serioşi. Şi nici pentru ca să dovedim că acest popor, care a venit acum două veacuri să prindă rădăcini pe meleagurile acestea, n'ar fi avut loc între noi, sau n'ar fi putut trăi în bună înţelegere şi pace cu noi, localnicii. Departe de noi acest gând. Au venit; bucuroşi de oaspeţi! Dar lucrurile nu s'au oprit aci. In nemernicia lui hitlerismul nu s'a sfiit să folosească pentru scopuri binecunoscute greşelile şi falşurile intenţionate ale istoriei, greşeli şi falşuri istorice pe cari acum două veacuri acelaşi neam le-a folosit în aceleaşi scopuri: expansiunea imperialistă în afara graniţelor (spre Sud-Est, în speţă) şi exploatarea prin subjugare a popoarelor, până la limita intereselor materiale.

Noţiunea de „civilizare", întrebuinţată de istoriografiii credincioşi casei de Habsburg, ca să mascheze ocuparea şi săgeroasa stăpânire a Banatului, este tot atât de străvezie şi evidenţiază aceleaşi acopuri ca şi „spaţiul vital", predicat de ideologia hitleristă, folosit ca temei ideologic în acţiunea de subjugare a celorlalte popoare şi susţinut cu îndărătnicie de nemţii de pretutindeni. Ori, ceiace nu putem ierta, cu deosebire, urmaşior foştilor emigranţi germani la noi, este că s'au făcut cu bună ştiinţă pionerii ideii de agresiune, realmente străină de interesele lor, ca grup etnic care a reuşit să prindă rădăcini rodnice într'un ţinut ospitalier şi să se asimileze politiceşte unui Stat, care n'avea să le impute nimic până în momentul în care au fost atinşi de nebunia hitleristă.

Desigur că un Hans, oarecare, şvab dela noi, va înţelege cu uşurinţă istoria în opt imagini a trecutului său de venetic şi pieptul i se va umfla de orgoliu, aflând că un strămoş al său, a pornit din Regensburg cu misiunea hotărâtă de a civiliza pe valahii barbari din Sud-Estul îndepărtat. Dar adevărata istorie nu iartă neadevărul, nici cinismul, nici reaua credinţă, nici prostia, nici naivitatea şi nici purtarea neîngăduită a omului, bazată pe una din ele, sau pe toate la un loc.

De curând întâmplata prăbuşire a imperialismului german e dovada.

IGOR STRAVINSKY

(Continuare din pag. 3)

Musagetes" (1928), „Pastorala", (1929), dar şi oratoriul scenic, „Oedipus Rex", pe textul latin de Jean Cocteau (1927), în care acest spirit arhitectural preconizat, este magistral realizat cu ajutorul unui ţesut polifonic obiectivist, cu o simţitoare simplificare a cadrului tonal.

In lucrările dintre anii 1930—40 Stravinsky, continuă în parte această manieră obiectivistă, ca de ex. în „Concertul Mi bemol" pentru orchestră de cameră, în parte acordă din nou o importanţă mai mare elementului liric, deci expresiv, ca de ex. în „Duo concertent" care este inspirat după mărturisirile proprii ale autorului, de spiritul bucolic ce se desprinde din poeziile poeţilor antici, reprezintă deci „o paralelă muzicală a anticei poezii pastorale", sau în „Simfonia de Psalmi", lucrarea poate cea mai de căpetenie a lui Stravinsky de până acum, şi care împreună cu „Psalmus hungaricus" a compozitorului ungur Kodaly, şi „Magnificat" al compozitorului italian Petrassi, reprezintă vârfurile compoziţiei corale din prima jumătate a secolului nostru, aparţinând toate trei în mod caracteristic aceluiaş domeniu religios.

In mod firesc — cum nici nu poate fi altfel la un creator în plenitudinea încă a forţelor sale creatoare, — discuţiile asupra lui Stravinsky nu sunt încheiate. Unii preferă lucrările din prima sa manieră compositorică, seduşi de extraordinara forţă ritmică a acestor lucrări, iar alţii dau întâietate compoziţiilor sale de stil polifon, considerându-le ca lucrările cele mai reprezentative ale unui nou stil clasic (neoclasic), idealul estetic la care tinde arta zilelor noastre. In orice caz atât compoziţiile din prima cât şi cele din a doua perioadă au găsit numeroşi imitatori, influenţa lui Stravinsky fiind cea mai puternică dintre toţi compozitorii de azi. Cum e şi natural, la noi ca şi în alte ţări cu o muzică populară cu accentuat caracter ritmic, predomină mai mult influenţa lucrărilor din prima perioadă compozitorică a lui Stravinsky.

Ar fi interesannte de ştiut — şi din păcate în privinţa aceasta autobiografia sus citată nu ne dă nici-o lămurire — de ce Stravinsky a abandonat odată cu preponderenţa ritmică şi caracterul rusesc al melodiei, mai ales că invenţia sa melodică nu a devenit mai personală nici după părăsirea meleagurilor patriei sale, cu singura deosebire poate că locul influenţei melodice naţionale le-au luat influenţele melosului baroc când ştiut este, că melosul rusesc, într'o formă destilată bineînţeles, a hrănit doar fantezia mai multor generaţii de compozitori ruşi.

Se pare că Stravinsky s'a simţit prea îngrădit de aceste reminescente naţionale, în tendinţa sa universalistă, care este fără îndoială una din aspiraţiile artistice cele mai nobile ale artei zilelor noastre, după ce prin integrarea de noui elemente, extrase din muzicile poporale neepuizate încă, s'a făcut vechei muzici europene o puternică infuziune de sânge proaspăt.

Fenomenul universalismului azi pare exxplicat istoriceşte ca o reacţiune după inclinaţiunile naţionaliste ale romantismului din secolul trecut. El corespunde din nou la una din acele faze, atât de caracteristice pentru istoria artelor europene în această continuă alternare de naţional şi universal, constituind inepuizabila forţă a spiritului european care — dupăce tendinţele separatiste naţionale şi-au făcut datoria, prin scoaterea la suprafaţă a unor particularităţi etnice şi locale, prin reliefarea unor elemente inedite pentru restul continentului — centralizează eforturile periferice, le absoarbe, le sintetizează într'un tot unitar şi indisolubil. Evoluţia de om şi artist a lui Stravinsky ne pare simbolică în această privinţă.

CRONICI ŞI PĂRERI

49 de ani dela moartea lui

Victor Vlad Delamarina

de Aurel Stănescu

In epoca de eflorescenţă a poeziei româneşti dela finele veacului al XIX-lea, Victor Vlad Delamarina, ne-a lăsat versurile cele mai gingaşe ale simţirei şi graiului bănăţean.

Bardul dela Lugoj a strălucit puternic, dar de scurtă durată din cauza ftiziei, acest destin ce va deveni tradiţia nenorocită a poetului român: i-a curmat viaţa la 26 ani, rupând brusc firul de mătase al creaţiei, tors din caerul talentului său atât de spumos.

Victor Vlad a văzut lumina zilei la 31 August 1870, în comuna Satu Mic de lângă Lugoj. Fiu al avocatului Ion Vlad, dela care a învăţat sobrietatea şi al Sofiei Rădulescu-Vlad, o distinsă mânuitoare a condeiului din Lugojul de altă dată, dela care fără îndoială a moştenit talentul artistic, a făcut şcoala primară şi parte din studiile secundare la Lugoj. In clasa IV, a fost eliminat din gimnaziu împreună cu colegul său Ion Popovici Bănăţeanul, datorită vinei de a se fi asociat clandestin pentru cultivarea limbei şi cărţii româneşti.

Victimă a şovinismului maghiar ce domina şcoala in Ardealul şi Banatul dinainte de Unire, a fost nevoit să părăsească Lugojul trecând în România, unde şi-a continuat studiile la liceul Sft. Sava din Bucureşti. Mânat de un gând naiv şi romantic de a se răzbune pe acei care-i smulseseră din familie şi locurile sale natale atât de dragi, s'a hotărât pentru cariera de soldat.

A trecut aşadar la Şcoala Militară din Craiova şi apoi la aceia din Iaşi, unde talentul său de artist, l-a împins către primele începuturi ale picturii. Tot aici, stimulat de efervescenţa poetică din cetatea Moldovei, a început să scrie primele versuri.

Deşi a năzuit cu aprindere să plece în Italia pentru pictură, familia l-a determinat să-şi termine studiile militare, în vederea carierei. După ce a absolvit în mod strălucit Şcoala de Artilerie, Geniu şi Marină, s'a hotărât pentru meseria de marinar.

In 1891 a fost sublocotenent pe bricul „Mircea" şi pe crucişătorul „Elisabeta", iar în anul 1895, a primit gradul de locotenent al Marinei Regale Române.

Croazierele pe coastele Mării Negre, Adriatică şi Mediterană, i-au dat prilejul să fixeze în aquarele pitorescul porturilor Odessa, Sevastopol, Sinope, Constantinopol, Chios, Tarento, Ancona, Veneţia, precum şi în proză, delicioasele sale impresii intitulate „Schiţe din călătoriile mele".

Tot acum, în clipele de îngândurare nostalgică care-l purtau descori către plaiurile domoale ale Banatului, a compus fermecătoarele sale poezii în grai bănăţan, pe care le-a publicat sub pseudonimul Delamarina în cotidianul naţionalist „Dreptatea" din Timişoara.

Şi cum gândul de a se dedica picturii, nu l-a părăsit niciodată, lucra înfrigurat la albumul său de schiţe marine, cu speranţa ascunsă de a-l prezenta Regelui Carol I, spre a obţine o bursă de studii în Italia.

Dar boala nu i-a dat răgaz: înzadar şi-a îngrijit sănătatea în aerul ozonat dela Wörishofen, Abazzia şi Meran. Presimţind apropierea sfârşitului, s'a întors în Banat lângă mama sa. A transcris febril notele de călătorie, a umplut albumul cu aquarele după schiţele luate. Intr'o zi istovit de febra ochilor aprinşi, a aruncat penelul, a închis albumul la care lucrase cu sufletul însorit de speranţe, rostind: „numai lucrez nimic".

Iar la 3/15 Mai 1896, Victor Vlad Delamarina săzu moale în braţele mamei sale, şoptindu-i cu glas stins: „să stii mamă, că eu voiesc să mă îngropaţi în păduricea unde am copilărit, să mă ducă cu carul cu boi şi băieţii din Satu Mic, unde m'am născut, să fie pe lângă car".

Cântecul privighetorii oarbe se terminase.

In pespectiva ce avem astăzi asupra poeziei provinciilor româneşti, fără îndoială că poetul nostru se situează în fruntea geniului autohton al Banatului. El este atât de autentic, încât făcând cunoştinţa oamenilor şi locurilor din grădina de apus a ţării noastre, suntem purtaţi fără vrere cu gândul către versurile trubadurului lugojan.

Poeziile sale zise „bănăţeneşti", scrise în graiul moale specific acestei provincii, trăiesc şi respiră idila cu aspect romantic, şi totuşi veridică, a pământului şi omului din Banat; amalgamul de nepăsare filozofică şi spirit critic ascuţit, sau de sentimentalism romantic şi bonomie şăgalnică, ne farmecă asemenea nestimatelor rare, prin sclipirea lor caleidoscopică.

Adevărate doine şi balade, ele sunt chiar expresia poetică a neîntrecutului cântec bănăţean.

Criticul G. Călinescu

de Pavel P. Bellu

Să clăteşti două stele într'un pahar şi să fugi din văzduh doar un fragment circular cât închide inelul paharului, iată o metodă de a fixa, pe portativ, păianjenii cerului vast. Pentru cantecul acesta fără întindere, dar pur, s'ar supăra grozav Gustave Lansen, iar duetul Hannequin-Taine, care nu-mi pare decât o haină întoarsă pe dos, ar gusta provocarea cu mare amărăciune. Bineinţeles în jocul nostru liber, tăem sforile de pământ ale timpului şi nu catalogăm pietrele funerare, ci ne referim la produsul spiritual, care-i avansat sau rămas în urmă, după putinţa celui care a creat.

Si d. G. Călinescu a supărat multă lume. Un public doritor de supele călduţe ale unei critici scolastice, în care nici reţete ca aceea a lui Brunnetiere nu erau aplicate, ci era doar un fel de sos indigen, cu condimente streine, nu a primit cum se cuvine cartea cari au violentat un gust ratat şi s'au rupt de epoca embrionară a criticei româneşti. In România, la apariţia Istoriei Literaturii Române a lui G. Călinescu, dăinuia încă, asemeni unei pecingini, ideia că foaia imprimată poarta pe ea urmele ciocului Duhului Sfânt şi că nimic nu poate atinge graiul ei de ortodoxism, odată apărută. E firesc, deci, ca o lume astfel educată, peste apele spirituale ale careia sufla încă vantul bizantinismului, să se simtă foarte jenată în faţa unei cărţi ca aceea a dlui G. Călinescu.

Un istoric — critic care aduce pe Costache Conachi în epoca Blaga — Arghezi şi trimite poeţi moderni la Dosoftei, care deci întoarce timpul pe dos ca pe degetele unei mănuşi, nu-i deloc comod pentru mentalitatea simetriilor comune. Deaceea, ghiaţa s'a întins peste carte în mari suprafeţe. Sabia tăcerii o păzea oblic.

Acuza de subiectivism nu poate supăra un mare critic impresionist şi, deci, pe d. G. Călinescu. Renunţând la fişe oficiale, asemeni lui Lemaître şi Gourmont, criticul român disecă după plac şi găseşte frumosul acolo unde îl opreşte un gust rafinat. Un condeiu subţire, plin de calităţi literare, oficiază caracterizări sobre, iar disciplina critică, judicios aplicată, oferă, într'o gândire personală, adevăruri pe care nu le-ar respinge nici Bernard Fay.

Cât priveşte acuza de a nu fi complect, ar însemna să reeditam, în mic, procesul Spingurn-Magendie, şi restrângându-ne la câmpul critic românesc, întrebăm: întrucât Maiorescu, bunăoară, este mai complect în epoca pe care o disecă, mai just şi mai adânc? In afara unei bune intenţii, educative, nimic nu-i apropie şi ceeace-i desparte mai grozav este calitatea lucrului realizat.

In opera dlui Călinescu sunt şi goluri supărătoare. Dsa se doreşte perfect informat: „Totul, dela început până la sfârşit, dela autorii de seamă până la cel mai proaspăt debutant, a fost citit din nou, pentru reeditarea acestei istorii" (Istoria Literaturii Române, pag. 7). Această afirmaţie a dlui Călinescu, cea mai îndrazneaţă, este foarte vulnerabilă. Pentrucă dsa optând pentru formula coordonatelor geografice, a neglijat produse spirituale de reală valoare, scăldându-le foarte uşurel în acidul critic, sub pretextul că sunt... provinciale. In general, noua generaţie ardeleană a suferit de pe urma acestei grabe. Nu luăm decât cazul lui Mihai Beniuc, care pentru d. G. Călinescu, în 1940/41, deşi perfect informat, potrivit citatului dela pag. 7, nu era decât un nume oarecare printre colaboratorii revistei „abecedar" şi „Pagini Literare", iar pentru Copilu-Cheatra, St. Popescu, Gr. Popa sau Giurgiuca se acordau pasagii întregi, pentru ca acelaş istoric literar să reducă, în compendiul apărut, la câteva rânduri pe cei patru, iar lui Mihai Beniuc să-i acorde un comentariu superficial de mai bine de o pagină. Jocul acesta cu literele supărător în creaţia dlui G. Călinescu, deşi, în fond, el este deplin motivat chiar în prefaţa cărţilor. Cât priveste Banatul modern, d. G. Călinescu i-a oferit cea mai frumoasă absenţă şi nu schiţăm nici un reproş, ci dimpotrivă satisfacţia de a nu fi prezentat un Banat modern necopt. Disproporţia este totuşi jenantă şi nu pentru Banat, ci pentru d. G. Călinescu.

Opera critică a dlui Călinescu, oferă, fără îndoială, plăcerea „rodnică" a unei gândiri personale. Critica lui subtanţială compensează informaţia nominală şi sensualismul lui în literatură aminteşte pe Thibaudet.

Comparatismul interior, pe care-l exercită, este o notă nouă în critica românească, dar ceeace constitue marea surpriză, este elementul poetic rar, neexplicat, pe care il pune în lumină.

Ochiul lui nu alunecă în lucrurile din afară, ci se întoarce înăuntru asemeni unei prelungi gene de mătasă. Neliniştea interioară, pasagiul auster, cu vorbe puţine şi contrar ţepos, ca şi lumina tremurând virginal, sunt elemente de predilecţie în critica lui. Pentru a caracteriza, culege uneori elemente din copacul verbal, cum ar smulge, cu mână de ceară, frunze brumate. Aceste vehicole ale imaginei, sunt suficiente pentru a miniatura atmosfera Un asemenea rol, cu răsfrângere psihică, au şi reproducerile fotografice din „Istoria Literaturii Române".

Intre dirijor şi regisor

de Mircea Popa

Direcţia muzicală şi direcţia de scenă sunt cele două compartimente de importanţa egală, care dau viaţă unui spectacol de operă.

Directorul muzical şi directorul de scenă au, în subordinele lor, un întreg aparat de specialişti cari contribuesc prin muncă divizată, la realizarea spectacolului, în liniile preconizate de aceştia doi.

Din conlucrarea celor doi directori se naşte unitatea de vederi, condiţie de bază în ceeace priveşte stilizarea spectacolului.

Să convenim a numi pe unul dirijor şi pe celălalt, regizor.

Pentruca munca lor să meargă pe căi bune e necesar să fie stăpâniţi de un înalt spirit de bună înţelegere. Orice ambiţie de dominare a unuia faţă de celălalt, nu poate decât să denatureze şi să compromită colaborarea. Amândoi trebue să aibe în vedere misiunea deosebită pe care o au, în vederea tălmăcirii intenţiilor autorului pe care vor să-l reprezinte, misiune care reclamă o abnegaţie totală în ceeace priveşte propria persoană. Desigur, o armonie perfectă nu poate să existe decât atunci când aceşti doi factori îşi posedă „meseria" fără lacune.

In afară de cunoştinţele care aparţin propriei specialităţi, e necesară o penetraţie reciprocă de cunoştinţe, în aşa fel încât nimic să nu pară străin unuia sau celuilalt în ceeace priveşte specialitatea opusă, înţelegând prin aceasta că dirijorul să aibe cunoştinţe vaste despre regie, iar regizorul să fie bine introdus, nu în arta dirijatului, ceeace nici nu e de reclamat, ci în chestiunile generale de ordin muzical.

Sunt cazuri când dirijorul, printr'o fericită însuşire de cunoştinţe şi practică, este şi regizor, şi în mod natural, unitatea dintre scenă şi pupitru este sută în sută asigurată. Astăzi, tinerii dirijori, care se pregătesc îndeosebi pentru teatrul de operă, studiază paralel cu arta dirijatului şi arta punerii în scenă. Rămâne să se vadă dacă, în ale scenei, vor putea ţine locul regizorului de altă provenienţă.

Atâta vreme cât se susţine că regizorul dacă nu are o practică de actor sau cântăreţ, nu e regizor ideal, fireşte că dirijorul-regizor nu se poate bucura de sufragii unanime, dar în clipa în care se poate susţine că regizorul nu e necesar să fie de provenienţă actoricească, e normal ca un dirijor bine pregătit şi în ceeace priveşte realizările scenice, să îndeplinească, concomitent, şi funcţiunea de regizor, chiar cu competenţă.

La fel se poate pune chestiunea şi în mod invers, şi atunci concludem că idealul ar fi să nu existe decât o singură persoană care să deţină cele două direcţii amintite, iar distincţiunea între dirijor-regizor şi regizor-dirijor să nu fie decât o chestiune de bun plac.

Ne gândim în felul acesta că multă vreme cele două direcţiuni, scena şi pupitrul, au fost sub stăpânirea unei singure persoane; să zicem a dirijorului.

Faptul care ne determină să acordăm şi de data aceasta un primat dirijorului se explică prin aceea că, în faţa spectatorului, din cele două noţiuni, dirijor şi regizor atribuite unei singure persoane, nu evuluează decât una în mod direct, prin persoana dirijorului, cealaltă se manifestează prin jocul interpreţilor şi montarea scenică.

Incă Richard Wagner, la multe din premierele lucrărilor sale, şi-a asumat şi conducerea scenică.

Prin urmare, despărţirea celor două atribuţii nu trebue să fie o chestiune de principiu. Ea poate fi reclamată de motive de ordin practic şi probabil că aşa s'a şi ajuns la distincţiunea între ele.

Tocmai pentru motivul că la început, cele două unităţi spirituale au fost girate de o unitate fizică, se impune azi ca două unităţi fizice să conlucreze într'o unitate spirituală. Acestea toate, în vederea realizării a ceeace am putea numi un adevărat spectacol de artă.

FILMUL SOVIETIC

„Lenin în Octombrie"

Lenin spune: Din toate artele cea mai importantă pentru noi este aceia a cinematografului. Această teză este susţinută şi verificată în mod fericit în filmul care prezintă tocmai câteva scene, din viaţa genialului conducător al popoarelor sovietice, cari constitue paginile cele mai glorioase din Marea Revoluţie din Octombrie.

Filmul este imaginea naturală nealterată a celor întâmplate în 1917. Este o împletire indisolubilă între omul, motorul neobosit şi massele. Aşa cum spune Gorkij: Massele sovietice în mişcare este evenimentul cel mai frumos şi important din lume. Şi în filmul acesta vedem cum massele puse în mişcare de Lenin, sfărâmă prin forţa lor elementele netrebnice, învechite ai regimurilor păcătoase.

Lenin este interpretat de artistul B. Sukin. El rezolvă sarcina delicată şi de mare răspundere cu talent şi conştiinciozitate. Nici o grimă exagerată sau mişcare greşită, nu turbură unitatea acţiunii. O colaborare perfectă între interpretul principal şi regizor M. Romm —, ne înfăţişează un Lenin perfect, în creerul căruia se concentrează durerile, păsurile, năzuinţele masselor.

Acţiunea se desvoltă într'un ritm foarte viu şi paralel cu aceasta prezintă masse tot mai mari ilustrând astfel, avântul crescând al Revoluţiei.

In ultima scenă când Lenin anunţă izbânda Revoluţiei simţim parcă. cum el înalţă deasupra masselor şi devine un far luminos, arătând drumul ce trebue urmat în viitor.

Timişoara în sec. al XVII-lea

NOTE ȘI COMENTARII

In vârtejul prăbușirilor

de E. Petrariu

Intervalul de timp cuprins între datele, — distanțate de o întârziere a apariției nu de noi voită, — ale acestui număr al revistei noastre, este plin cu evenimente de o însemnătate — cutezăm să afirmăm! — crucială pentru evoluția omenirii. O succesiune vertiginoasă de întâmplări închegată toate în acelaș vârtej unic al prăbușirii apocalipticilor cavaleri și uriși, s'a desăvârșit tocmai în acest interval de timp, lăsând drumul deschis deacum pentru reconstruirea din temelii a umanității.

Aceste evenimente constituie finalul celei mai crâncene învolburări de patimă, crime și incendii, pe cari le-a cunoscut omenirea până azi. Finalul, pierdut în mascarada de bâlciu, al dictatorilor, cari niciodată n'au reușit să îmbrace altă înfățișare, decât cea de cruzime, lipsită de orice dramatism.

Ca popasuri pe limanuri de reculegere apar, în acest interval, cele câteva momente ale celeilalte lumi, opuse. Să recapitulăm dar!

E finita la commedia!

Imprejurările cari au pus capăt vieții lui Mussolini, erau demne de acest aventurier. Răzbunarea patrioților italieni a lovit drept pe tiranul sângeros, care timp de un sfert de secol a comis nenumerate crime și a produs suferințe enorme. Mussolini nu s'a desmințit pe sine însuși nici în ultimele clipe. Acela care a ordonat uciderea lui Matteotti și Amendola, cel care a gâtuit libertatea poporului italian și a ajutat la robirea celui spaniol, a uitat de „mistica fascistă" și de faimoasa „pericolosamente vivere" a preferat să fugă — natural cu roadele muncii sale — decât moartea. Mussolini se lăuda, că este un bun cunoscător al istoriei și totuși n'a avut curajul să imite pe Nerone. A mai vrut să trăiască. E de neconceput, că putea să creadă că va găsi un colț al globului, unde s'ar putea refugia și unde să nu fie tras la răspundere pentru fărădelegile sale. E cert că, dacă Mussolini n'ar fi scăpat în vara lui 1943, suferințele poporului italian ar fi fost mult mai mici. Dar încercările prin care a trecut, îl vor feri să mai admită vreodată că un aventurier lipsit de scrupule să dispună de soarta unui popor înntreg.

15 ani dela moartea lui Vladimir Maiakovski

Din obscurantism și opresiune, se naște o lume nouă. Societatea se transformă. Poporul se leapădă de formele vechi, de pătura conducătoare, care prin desfrâul și luxul său, scoate și mai mult în evidență, mizeria, celor mulți. Pentru timpuri noui, — revoluția din Octomvrie are poetul său, care se dăruește cu întregime, cu mărinimia geniului, care se dizolvă și totuși se ridică peste vârtejul de prefaceri. Acesta e Maiakovski. El distinge armonia nouă, sensul și ritmul formelor noui. Vede realizările, admiră succesele, dar arată și greșelile făcute. Elanul se îmbină cu mânia, dragostea pentru popor cu ura față de dușmani. Maikovski a plecat de 15 ani dintre cei vii, dar el va trăi totdeauna în inima poporului, pe care îndeamnă și peste existența fizică, la rezistență și victorie:

„In toate
colțurile
globului terestru
Lozinca muncitoare
să fie următoarea:
Vorbește
fasciștilor
în limba incendiilor,
Cu slova gloanțelor,
cu tăișul baionetelor."

La moartea lui Franklin Roosevelt

In anul 1932, când Europa privea nepăsătoare, cum Germania aluneca pe panta inevitabilă a haosului economic în brațele hitlerismului, peste Ocean, milioanele de cetățeni ai Statelor Unite, au făcut o nouă dovadă de credință în idealurile eterne de libertate, alegând pe Franklin Delano Roosevelt, în postul de președinte al Confederației Nord-Americane. Noul președinte, cu o energie de fier, a reușit să înfrângă pirateria trusturilor și să reducă șomajul, care periclita însăși temelia Statului. Roosevelt, bucurându-se de o popularitate extraordinară, este reales în 1936, pentru o nouă penrioadă de patru ani.

Pe firmamentul politicei internaționale, se strâng nouri încărcați cu electricitatea provocărilor fasciste. Neînțelegerile dintre State se traduc din zanganitul armelor. Abisinia, Spania, China, sunt spălate de șuvoaiele de sânge, cari țâșnesc din arterele popoarelor în apărarea libertății lor. Dar președintele din Casa Albă, veghează. America este și ea unul din bastioanele libertății. Apelurile adresate conștiinței umane, caută să împiedice catastrofa. Zadarnic, exact la un pătrar de veac dela primul război mondial, izbucnește a doua cataclizmă mondială, mai grozavă, mai feroce ca orice război din cursul istoriei. Roosevelt din acest moment, se simte mobilizat pentru a salva lumea de oprimarea cuceritorilor fasciști. El declară: „Noua ordine a lui Hitler, nu este nici nouă, nici ordine, este reînoirea sclaviei din evul mediu." Ceeace a făcut președintele Roosevelt pentru lupta victorioasă împotriva fascismului, pentru doborîrea tiraniei, constitue o adevărată epopee de realizări grandioase. Din nimic a creat una din cele mai mari armate din lume, în momentele cele mai grele de subjugare fascistă, a sugerat milioanelor de nepăstuiți ai soartei, arma miraculoasă a rezistenței: speranța. Și a dovedit că aceasta nu este o iluzie deșartă. Inamicii omenirii au fost bătuți, alungați și constrânși în vizuinele lor, unde au pregătit atentatele asupra libertății popoarelor. Roosevelt a căzut din rândul luptătorilor, în preajma victoriei, pentru care și-a consacrat toată energia. Dar a avut măcar fericirea, să vadă zorile păcii, pe re care o iubea cu dragostea aceluia, ce știe, că laurii victoriilor militare nu pot acoperi ororile războiului. Omenirea va putea să-i cinstească memoria mai bine, dacă va lucra cu aceeași râvnă pentru păstrarea păcii, după cum el a luptat pentru dobândirea ei.

San Francisco

Când la întrunirea din Crimeea, s'a fixat data de 25 Aprilie a. c., pentru Conferința unde se va pregăti pacea și securitatea mondială, probabil, că localitatea a fost indicată de către defunctul președinte Roosevelt. San Francisco, n'a fost ales la întâmplare dintre marile metropole americane. Acest oraș, prezintă o dublă semnificație în calea spre pacificarea lumii, Situat pe malurile Oceanului Pacific, arată, că pentru dobândirea păcii trebue făcut încă un efort uriaș: doborîrea agresorului japonez. Și nici nu s'ar fi putut găsi un oraș mai potrivit, care să simbolizeze munca titanică ce trebue desfășurată de întreaga omenire, pentru a reconstrui tot ce a distrus fascismul în drumul lui necruțător. San Francisco, ras de pe suprafața pământului cu ocazia cutremurului din 1906, în câțiva ani, prin mucă intensă, a devenit mai mare și mai frumos, decât era înaintea catastrofei. Reprezentanții popoarelor luptătoare, care s'au unit într'un oraș în care pulzează ritmul vieții, în care domnește înțelegerea între neamuri și rase diferite, care formează acel fericit conglomerat Nord-American și aducându-și aminte de patria lor trecută prin toate nenorocirile războiului, au găsit soluțiile de refacere a lumii.

Aniversarea lui Lenin

Cu trei pătrare de veac în urma, la 22 Aprilie 1870, pe malurile Volgei, în orașul Simbirsk, s'a născut Lenin. De pe malurile acestui fluviu, care a jucat un rol atât de important în destinul poporului rus, a pornit geniul, care cu 47 ani mai târziu desrobește popoarele subjugate de țarism. Lenin este o figură istorică, care a trecut peste toate proporțiile cunoscute până la el în istoria universală. Căci roadele muncii sale, a realizărilor inspirate de el, se dovedesc indestructibile. Ideile lui sunt nemuritoare. Viața în întâmplările mari și mici, le verifică zilnic și justifică mereu valoarea lor. Mareșalul Stalin, în mijlocul furtunilor din anii de luptă, a ținut neclinitit și dârz, stindardul lui Lenin, care asigură libertatea și progresul omenirii.

Momentul Austriei

Este un vechiu citat care spune: „Bella gerant alii! tu felix Austria nube!" Adică, războale le poartă alții, tu fericita Austrie, fă căsătorii! Dacă era adevărat în timpul când Habsburgii stăpâneau Europa, când în Burgul din Viena se decidea asupra soartei popoarelor, în zilele noastre s'a dovedit a fi o lecție amară pentru poporul austriac. In Martie 1938 batalioanele SS, săvârșesc Anschlussul — o căsătorie forțată și nedorită cu cel de al treilea Reich. „Austria a revenit la formele naturale ale destinului german", declara Hitler de pe balconul Palatului Imperial. Ce a urmat, este arhicunoscut. Ofițeri, polițiști și funcționari ai partidului nazist, au învățat repede pe austrieci, cu spiritul Germania noui.

Războiul odată deslănțuit apoi Hitler târește pe austrieci pe toate teatrele de luptă, ei își varsă sângele din belșug dela Narvik până la Marsa-Matruk, dela Stalingrad, până la Caen. Pentru ca industriașii și potentații naziști să poată jefui după placul lor și să aibă sclavi în intreprinderile lor.

Dar nu toți Austriecii inspirau destulă încredere. Aceștia erau ținuți în lagăre, sau trimiși în batalioane de munci forțate. Austria a fost prima victimă a agresiunii germane. Marii Aliați, au hotărît încă în anul 1943, restabilirea Statului austriac. Anul 1945, anul desnodământului mult așteptat și a victoriei finale asupra htlerismului, prin jertfa măreață a Armatei Roșii, a adus și eliberarea poporului austriac. Noul Stat, care se va clădi pe temelia democrației și a înțelegerii între popoare, a învățat pe pielea sa ce însemnează fascismul și pe care tot poporul va trebui să-l nimicească din rădăcini, pentru a preîntâmpina repetarea tragediei din trecut.

Intâlnirea cea mare

Porniți din diferite puncte ale globului, s'au întâlnit pe pământul inamicului urît de toată lumea. Ostașul american s'a îmbrățișat cu cel sovietic. Minerul din Nebraska, agricultorul din Arizona, privește cu căldură în ochii camarazilor de arme, veniți din ținuturile îndepărtate ale Uniunii Sovietice, care au suferit enorm în urma cotropitorilor fasciști. Luptătorii pentru libertate au parcurs mii de kilometri, au sfărâmat betonul rezistenței hitleriste ca să pună temelia unei așezări bazate pe cinste și dreptate. Marea familie a popoarelor eliberate de coșmarul tiraniei fasciste, salută cu entuziasm acest eveniment glorios, care trebue să fie un imbold de cimentare a prieteniei între marele națiuni, servind în acelaș timp cauza unei păci durabile.

„Mai sunt judecători la Berlin"

Din păcate această zicală, — veche ca și militarismul prusac, — n'a devenit realitate decât în Maiu 1945. Precis este că dacă în 1918 Berlinul n'ar fi fost „ocupat" în mod simbolic de 8 ofițeri aliați, îmbrăcați civili, cari veneau cu denumirea de inspectori de supraveghere, ci de câteva divizii, atunci multe minciuni n'ar fi prins rădăcini pe malurile Spreelui. Dar soarta a vrut ca Berlinul, citadela de bază a fascismului, să cunoască după ani de exaltare nazistă, loviturile de ciocan ale Armatei Roșii, care într'un avânt eroic fără seamăn în istoria mondială pornind dela Volga, a înfipt flamura victoriei pe clădirea Reichstag-ului, adică acolo, de unde incendiatorii unei lumi întregi au pornit la realizarea operei lor nefaste.

In Berlinul unde s'au ars cărți de valoare universală, în inima fiarei hitleriste, unde s'a pregătit robirea omenirii și exterminarea milioanelor de ființe nevinovate, inculpatul, — Germania hitleristă, — a semnat actul de acuzare impus de Aliați, cari v'or judeca toate crimele și nelegiuirile comise de hitlerism.

Ceasul socotelilor

Soarta Berlinului nu este deloc înduioșătoare și nu se poate compare cu a Stalingradului sau Smolenskului, Aceste orașe eroice au sângerat în apărarea Patriei și pentru salvarea libertății umane, iar după victoria dreptății se înalță curate în ritmul vieții creatoare. Berlinul reședința urei și a spiritului distrugător, răspunde azi pentru nenumeratele sacrilegii comise de naziști. Hitler în 1938 a declarat, că vrea să reclădească Berlinul, și fiindcă îi plăcea să se amestece în chestiuni de artă- își revendica rolul de conducător în urbanistică. In orice caz, nemții s'au apucat de treabă cam ciudat. Au clădit subteran, căci numai în întuneric s'au simțit bine ca și șobolanii. A urmat războiul, Hitler și-a extins activitatea, a vrut să „reclădească" Europa, apoi lumea întreagă. Repede s'a convins, că a clădi e mai greu decât a distruge și a ales pe cea din urmă. Natural nici Aliații nu putea să privească cu mâinile încrucișate opera vandalilor germani. Replica n'a întârziat și Berlinul a început să se desvolte orizontal. Atunci nemții au început să-și dea seama, că o greșeală de calculație s'a strecurat în planurile arhitecților naziști. Berlinul pe care Hitler îl contempla drept capitala unei lumi subjugate- încetul cu încetul primea aspectul unui oraș antic, nu datorită clădirilor clasice, ci a mormanelor de ruine părăsite. Armata Roșie, care pune întâi împreună cu Aliații săi, punctul după ultimul act din această dramă sângeroasă între zidurile Berlinului, nimicește cel mai hidos tiran cunoscut din istorie.

Ultimul pasagiu din „Mein Kampf"

Moartea lui Adolf Hitler și-a pierdut orice nuanță senzațională, ce-ar fi stârnit în trecut. Evenimentele au depășit nu numai rolul de diriguitor al Führerului, dar au pregătit opinia mondială pentru acest sfârșit. In orice caz Reichul pierde pe cel mai mare dușman al poporului german. Adolf Hitler a săpat adânc numele său nu în marmoră care să fie împodobită cu cununi de urmașii recunoscători, ci in carnea milioanelor de victime sacrificate pe altarul urei de rasă. Crematoriile dela Maidanek și Auschwitz, lagărele de exterminare dela Dachai și Buchenwald, sunt monumentele de cultură ale epocei hitleriene. Cel care a predicat ura, intoleranța, care a semănat vrajba și neînțelegerea, a avut „fericirea" să vadă desăvârșirea operei sale. După ce a incendiat o lume intreagă, a reușit să unească forțele tuturor popoarelor într'un bloc unitar, cari cu avântul lor au sfărâmat acel regim, care trebuia, după el, să țină cel puțin un mileniu.

Hitler a părăsit scena politicei mondiale pentru veci, dar suferințele și ruinele provocate de el vor dăinui încă multă vreme. Omenirea va pronunța cu dispreț numele său, a celui mai feroce tiran din istorie.

Apusul dictatorilor

După atâtea suferinți și umiliri se împlinesc așteptările pentru cari omenirea a sacrificat atâta sânge și valori — doborîrea tiranilor fasciști. In lupta gigantică încinsă între adevăr și minciună, forțele libertății au învins sclavia. Clica conducătorilor fasciști, car[e] ținea între ghiarele sale trupurile po[p]oarelor robite, a fost lovită morta[l]. Ea a pierdut prada și acuma răspund[e] pentru nelegiuirile comise, ani de arân[dul].

O parte din dictatori au fost aru[n]cați peste bord. Alții părăsesc — c[a] șobolanii, — corabia care se scufund[ă]. Mussolini și-a luat pedeapsa, Hitler [a] trecut în iad. Papen Krupp, Daré, etc. se odihnesc în captivitat[e]. Horthy a fost „reținut" de american[i]. Goering s'a retras din fruntea Luft[t]waffe-ului, iar generalul Dittmar strategul undelor, a părăsit poziția l[u]i de ariciu, microfonul. Ceilalți aventurieri, ca Szállasy, Horia Sima Pavelici, guvernele lor fantome, împreună cu șleahta de trădători, criminali, colaboraționiști, așteaptă cu groază ceasul tragerii lor la răspundere.

Marele amiral Doenitz, a preluat rolul de lichidator al firmei mai până eri „Das Gross Deutsche Reich", astăzi redus la câteva centre de rezistență, mâine o amintire urâtă.

Primăvara lui 1945, a adus victoria zorile păcii, repunerea dreptății p[e] sociul indestructibil al frăției între popoarele iubitoare de libertate — dar a adus și ceasul judecății supreme pentru criminalii asupritori și jefuitori a[i] popoarelor.

Sfârșitul inevitabil: capitularea necondiționată

In 1921 doi „Patrioți" german[i] Schultz și Tillesen împușcă pe Mathias Erzberger, care la 11 Noemvri[e] 1918 semnase în pădurea dela Compiegne actul de capitulare. Cu un a[n] mai târziu, alți doi criminali Fischer și Kern, ucid pe Rathenau pentru „îndeplinireu angajamentelor luate l[a] Versailles."

Lumea a dat prea puțină importanț[ă] acestor acte teroriste, privea cu nepăsare renașterea naționalismului german, alimentat cu minciunile sfrun[tate] ale lui Ludendorff, Dietrich Eckard, cari inventaseră teza învincibilității germane și povestea „loviturii din spate" ce a doborât pe soldații victorioși în 1918.

Orgoliul nemțesc primea cu bucuri[e] acest benghiu aplicat de mâni abile pe rănile trufiei lor militare. Așa nu i-a fost greu lui Adolf Hitler, care se întitula într'o vreme „toboșarul conștiinței naționale", să ațâțe cu fanfaronada nazistă spiritele, pentru declanșarea unui războiu de revanșă. In vara lui 1940 pădurea Compiegne est[e] aleasă de Hitler pentru a impun[e] Franței, care a pierdut o bătălie, da[r] nu războiul, armistițiul. Totul era aranjat ca într'un circ, vagonul di[n] 1918 a fost adus din Paris, generali germani s'au fotografiat, chiar acol[o] unde a fost primită delegația german[ă] de către mareșalul Foch. Hitler n[u] mai putea de bucurie, râdea, gesticula parcă totul s'ar fi sfârșit cu bine ș[i] n'ar fi fost doar preludiul marilor evenimente decisive.

Peste un an steaua Führerului în[cepu] cepu să pălească, ct în Maiu 1945 s[ă] dispară pentru veci de pe firmamentul întâmplărilor mondiale. Viitoarel[e] generații germane nu v'or mai fi ademenite cu povești despre „cei mai buni soldați din lume". Aceste minciuni a[u] fost risipite definitiv chiar la Berlin unde mareșalul Keitel, amiralul Friedeburg și generalul Stumpf, adică ce[i] mai autentici reprezentanți ai militarismului prusac, au semnat actul d[e] capitulare necondiționată, recunoscân[d] în fața lumii și a istoriei imposibilitatea de a continua războiul de jaf.

Cei cari au preconizat războiul tota[l] au fost înfrânți total. Și de astă dat[ă] unitate dintre Marile Națiuni învingătoare ne asigură, că Germania v[a] trebui să respecte acest act de capitulare și că nu-l v'or mai putea declara la un moment dat, — după obiceiu[l] lor, — drept „un petec de hârtie." [...]

Infrângerea este complectă și definitivă!

„VICTORIA", Timișoara.